

Symbole zapisu

(wyjaśnienie autora)

Symbole zapisu opracowane przez Gail Jefferson (zestaw uproszczony i zmodyfikowany). W tej transkrypcji nie używa się polskich znaków interpunkcyjnych w przyjętym w polskiej ortografii znaczeniu.

<u>też</u>	nacisk
y:	przedłużona głoska
ale to/	wypowiedź przerwana
?	intonacja wznosząca
,	intonacja ciągła
.	intonacja opadająca
no-wie-pan	zlanie się kolejnych wyrażen, szybsze mówienie
>przede wszystkim<	szybsze mówienie
°tak jest°	ciche mówienie
TAK JEST	głośne mówienie
.hh	słyszalny wdech
hh.	słyszalny wydech
[miejsce w rozmowie, w którym dwie osoby zaczynają mówić równocześnie (początek nakładania się wypowiedzi)
]	miejsce w rozmowie, w którym dwie osoby przestają mówić równocześnie (czyli koniec nakładania się wypowiedzi)

- = = wypowiedzi dwóch osób występujące bezpośrednio po sobie bez pauzy
- (.) mikropauza (około 0,2 sekundy)
- (0,4) pauza o długości 0,4 sekundy
- () wypowiedź niezrozumiała
- (tak) wypowiedź przypuszczalna
- ((z uśmiechem)) informacja o pozawerbalnych lub niewerbalnych cechach wypowiedzi

Zapis rozmowy nr 1

(w książce analiza programu
w rozdziale 9.2, s. 194–201)

Program: „Prosto w oczy”
Stacja: TVP1
Data emisji: 13 września 2004
Czas trwania: 12 minut
Prowadząca: Monika Olejnik (O)
Uczestnicy: Gerhard Gnauck (G)
Jerzy Haszczyński (H)

- 1 O Monika Olejnik Prosto w oczy. witam państwa. piątkowa uchwała Sejmu
2 mówiąca o reparacjach wojennych zbulwersowała opinię publiczną w
3 Niemczech. (.) zbulwersowała i polityków i (.) dziennikarzy. gośćmi
4 programu są Gerhard Gnauck Die Welt (.) i Jerzy Haszczyński Rzeczpospolita.
5 (.) ta uchwała to właściwie y: to właściwie deklaracja (.) polityczna (.) która
6 (.) mówi prawdę. (.) prawdę przypominającą kto jest odpowiedzialny za drugą
7 wojnę światową kto (.) ponosi odpowiedzialność finansową.
8 H tak jedni podkreślają to że Pola/ Polska do tej pory nie otrzymała stosownej
9 rekompensaty z tym że ja osobiście uważam >że może nie należy< .hh za bardzo
10 wzywać rządu żeby się ich domagał. ale wspomnienie że nie były takie jak
11 powinny jest jak najbardziej na miejscu.
12 O jam mam pytanie do pana czy pan się nie wstydzi za swoich y: kolegów
13 dziennikarzy którzy mówią że to jest nacja/ nacjonalistyczna histeria.
14 G no aż tak/
15 []
16 O o polskim parlamencie.
17 G aż tak to nie pisali. no jeden/ jeden pisał.
18 []
19 O pisali-pisali.
20 G jeden pisał owszem. ale y: głównie jednak proszę y: zauważyć że y: trudno

- 21 Niemcom wytłumaczyć to co niektórzy w Polsce rzeczywiście uważają że
 22 Niemcy tutaj piszą (.) w ogóle mają taką tendencję ostatnio do pisania historii
 23 na nowo i: no proszę mi wierzyć że .hh tak nie jest mogę coś opowiedzieć na
 24 ten temat no.
- 25 O no ale to jest chyba pisanie historii na nowo. w dzisiejszej Rzeczypospolitej
 26 czytamy komentarz Klausa Bachmanna który przypomina urzędników z
 27 ministerstwa finansów urzędników niemieckich którzy mówią przesiedleńcom
 28 niemieckim żeby (.) żądali odszkodowań od (.) Polski. (.) to jest chyba pisanie
 29 historii na nowo.
- 30 G nie. to jest/ to jest ta stara polityka niemiecka która była kilkadziesiąt lat
 31 którą znamy po prostu że rząd niemiecki y: nie był nie miał siły wziąć na siebie
 32 ewentualne roszczenia y: tych Niemców wysiedlonych i stąd .hh mówił że:
 33 róbcie co chcecie ale róbcie to sami róbcie to drogą sądową. y: z tym że teraz
 34 jak wiemy oba rządy (.) w zgodzie bogu dzięki mówią że już nie chcemy/
 35 nawet nie chcemy żeby to się toczyło przed sądami no ale w sumie zabronić
 36 obywatelom to też nie bardzo można. =
- 37 H = znaczy z jednej strony tu się nie zgadzam bo kanclerz mówi swoje a
 38 ministerstwo finansów które jest mu podległe swoje/
 39 []
- 40 O [] to jest historia sprzed kilku miesięcy. =
- 41 H = tak. ale wróć do tej/ pisania historii na nowo. no niestety tak nie jest że nie
 42 jest ona pisana. zresztą to/ to/ ta deklaracja jest tego .hh czy ta uchwała jest
 43 tego efektem .hh tutaj sprawy roszczeń materialnych są ostatnim etapem. to
 44 się wzięło y: z nowego podejścia Niemców do swojej historii do (.) .hh
 45 roztrząsania własnych cierpień po drugiej wojnie światowej. to się wzięło .hh
 46 z różnych badania socjologicznych z których wynika że (.) prawie żaden młody
 47 człowiek w Niemczech nie uważa żeby jego dziadek był nazistą w związku z
 48 tym (.) .hh nie wiadomo kto tych wszystkich Żydów Polaków i Cyganów
 49 zabijał >a z drugiej strony< jest (.) świadomość tego że ktoś tych Niemców
 50 wypędził i ten ktoś jest naw/ nazywany z imienia/ czyli Polak lub Czech (.)
 51 a tam występują jacyś naziści do których nikt się nie (.) .hh przyznaje. i to jest
 52 właśnie to pisanie historii na nowo.
- 53 G ja widzę to trochę inaczej więc ja >doskonale rozumiem< i: obawy przed
 54 roszczeniami do konkretnych majątków bo tam mieszkają konkretni ludzie
 55 którzy się obawiają o swój konkretny dom o swój dach nad głową. .hh i

56 rozumiem >że tutaj rzeczywiście< również polski rząd y: dobrze robi że
 57 ostrzega przed tym i dobrze że już rząd niemiecki też się zwrócił przeciwko
 58 tym/ y: tym roszczeniom. >natomiast jeśli chodzi o pisanie historii właśnie
 59 pierwszego września byłem< w Berlinie. mam tam chrześniaka który ma (.)
 60 jedenaście lat (.) Konstantin. i właśnie się go pytam/ chodzi do piątej klasy. y:
 61 i właśnie się go pytam. mówię dzisiaj wieczorem będę na koncercie właśnie z
 62 udziałem/ >w obecności< Wojciecha Kilara (.) w Berlinie w katedrze z okazji
 63 pierwszego września e: i właśnie się rozpoczęła wojna światowa y: (.) wtedy. i
 64 on mówi mój chrześniak o ja wiem coś już o tym. no to się pytam właśnie a co
 65 ty wiesz. no więc (.) było tak y: Niemcy twierdziły że Polacy ich zaatakowali i
 66 >Niemcy zaatakowali< Polskę. no to ja żeby się upewnić się zapytałem więc
 67 jak to było Polska zaatakowała czy nie zaatakowała? nie mówi (.) tak nie było.
 68 Polska nie zaatakowała. Niemcy zaatakowali a później zaatakowali Francję.
 69 więc jeśli ktoś uważa że naprawdę (.) y: młodzi/ młode pokolenie Niemców
 70 zapomina o tej historii piszą ją/ to najmłodsze/

71 []
 72 O może pana chrześniak jest wyjątkowo uświadomiony? =
 73 G = no nauczył się w szkole (.) na lekcji (.) religii więc to najmłodsze pokolenie

74 []
 75 H tak ale/

76 G widocznie wraca do/
 77 []

78 O tak-ale/ ale proszę powiedzieć czy według pana ta uchwała jest
 79 szkodliwa dla stosunków polsko-niemieckich? (.) uchwała polskiego
 80 parlamentu.

81 G no ma może jakąś m: w myśl polskich interesów .hh ma pewną korzyść w tym
 82 sensie że przypomina Niemcom jakie to są bolesne sprawy. jakie to są głębokie
 83 rany jakie to były cierpienia. ma małą korzyść ale chyba większą szkodę w
 84 tym sensie że/ (.) że właśnie (.) Niemcy sami wiedzą że nie piszą historii na
 85 nowo. to są/ to są ewentualnie to są (.) inne akcenty ale ta historia to jest ta
 86 sama jednak.=

87 O = no ale mamy przykład Powiernictwa Pruskiego prawda?

88 G no ale oni nie piszą historii tylko oni wysuwają konkretne roszczenia.

89 [] []

90 O >oni nie piszą< oni/ i wysuwają wnioski

- 91 z tej historii.
- 92 G ehm. y: nie. no oni/ oni po-prostu-to-są/ proszę pani to-są że tak powiem
 93 ludzie w ludzie (.) >w cudzysłowie< biznesu w pewnym sensie czy prawnicy y:
 94 no mo/ może oni rzeczywiście mają jakiś wykrzywiony obraz historii. ale
 95 proszę zauważyć przy całym szumie medialnym to jest kilkaset osób. na
 96 terytorium/ na terytorium obecnym terytorium Polski mieszkało osiem
 97 milionów Niemców kiedyś. i kilkaset osób się zgłosiło zgłosić roszczenia.
 98 proszę nie wy/ nie wyolbrzymiać tego problemu.
- 99 O no właśnie dzisiaj niemieccy intelektualiści i politycy urodzeni na należących
 100 do Polski Czech dawnych terenach Rzeszy nie będą się domagali zwrotu (.)
 101 utraconego po wojnie mienia.
- 102 H no to bardzo dobrze .hh z tym że to dotyczy polityków którzy zazwyczaj
 103 niewiele tutaj stracili .hh i takich którzy byli i tak dosyć pozytywnie do Polski
 104 nastawieni tak jak Wolfgang Thierse. natomiast pod tym apelem się nie
 105 podpisał .hh żaden posiadający w Polsce duże majątki .hh wypędzony. żaden
 106 szef ziomkostwa w związku z tym .hh jest to apel no: takich miłych
 107 publicystów. natomiast tych >których to naprawdę dotyczy< (.) pod tym nie
 108 ma. ja chciałem jeszcze y: =
- 109 G = ale jest na przykład nazwisko von Bismarck pod tym apelem. =
- 110 H = tak ale on dawno chyba już nie był pogodzony/ zresztą na może właściwie/
 111 []
- 112 G [] ale tym nie mniej
 113 dobrze że oni wystąpili z tą inicjatywą. no przecież koleżanka (.) niemiecka
 114 dziennikarka to zrobiła. taki apel właśnie zebrała te podpisy.
 115 []
- 116 H [] zgadzam się. zgadzam się ALE SAMA jest
 117 tym trochę zmartwiona że się nie podpisywali tych do których to naprawdę
 118 było skierowane czyli do tych wielkich wypędzonych. =
- 119 O = >ale z jednej strony tak< mamy uchwałę Sejmu a z drugiej strony mamy y:
 120 krytykę prezydenta. prezydent krytykuje tę uchwałę Sejmu. mamy stanowisko
 121 emeszetu y: stanowisko rządu który uważa że sprawa reparacji .hh wojennych
 122 jest zamknięta. no i co dalej?
- 123 H znaczy to dobrze że/
 124 []
- 125 O [] czym ma być ta uchwała?

126 H no moim zdaniem ma być takim troszeczkę y: ukrywanym batem schowanym
127 za/ za pazuchę który w razie czego można będzie użyć jeżeli .hh y:
128 roszczeniowe tendencje w Niemczech się nasilą. i mieć trzeba przygotowaną
129 listę .hh własnych strat. bardzo (.) szczegółową żeby udowodnić .hh
130 jakimkolwiek Niemcom że straty polskie były na tyle większe od niemieckich
131 że (.) Niemcom nie będzie się opłacało wchodzić tu w ja/ jakieś licytacje .hh i
132 doprowadzi to do opcji zerowej. .hh a jeżeli chodzi o prezydenta i emeszet no-
133 to takie jest między innymi zadanie prezydenta i emszetu żeby tłumić takie
134 dosyć radykalne wystąpienia. >i to dobrze<. natomiast .hh Sejm moim
135 zdaniem spisał się (.) .hh na medal.

136 G pewien polityk elpeer powiedział mi y: w ostatnich dwóch dniach. no: proszę
137 pana więc jest ta uchwała ale tak naprawdę/ y: tak naprawdę chodzi o to żeby
138 w Niemczech mieć tak perspektywicznie dobrego partnera w Unii
139 Europejskiej. również w tych y: ważnych dla Polski sprawach finansowych w
140 Unii Europejskiej. więc .hh proszę to w ten sposób trochę zroz/ rozumieć.
141 no y:

142 []

143 O to znaczy po/ po tej uchwale już nie będziemy dobrym partnerem dla y: dla
144 Niemców? =

145 G = nie. (.) chodzi o to żeby (.) z pomocą/ za pomocą tej uchwały (.) tego bicza
146 że tak powiem. y: no ogólnie trochę zwrócić na siebie uwagę ze strony Polski i
147 jakoś nastroić Niemcy może nie w tej sprawie >bo tutaj się nie da< ale
148 w innych sprawach ważnych dla Polski bardziej przychylnym/

149 []

150 O a czy pan pamięta od czego się ta uchwała
151 zaczęła? >właściwie dlaczego ta uchwała powstała? (.) to nie dlatego że
152 były takie nastroje w Polsce tylko były takie nastroje y: w Niemczech.

153 G no ale ja mówię że jeśli polityk elpeer mi tłumaczy. taki pra/ tak naprawdę
154 dążymy nie do reparacji wojennych tylko do/ do że tak powiem do lepszego
155 budżetu Unii/ Unii Europejskiej no to proszę sobie wyobrazić ile/ ile wysiłku
156 musi przeciętny Niemiec w to włożyć żeby zrozumieć że nie chodziło o A
157 tylko chodziło o B. więc rozumiem że uchwała jest sygnałem i bardzo
158 mocnym sygnałem ale/ ale rzeczywiście powiedziano A a może chciano
159 powiedzieć trochę coś innego? =

160 H = no ja mam nadzieję że nie chciano powiedzieć nic innego. mam nadzieję że

- 161 ta sprawa będzie dotyczyła .hh wyłącznie zakończenia konsekwencji drugiej ś/
 162 wojny światowej że .hh będzie traktowana właśnie odrębnie i że Niemcy
 163 wykażą jakąś .hh delikatność i zrozumienie. no przerażające jest to że .hh
 164 politycy espede którzy zajmują się Polską .hh nazywają taką uchwałę
 165 prowokacją () a powinni jakieś mieć () umieć się wczuć w to co się w
 166 Polsce dzieje. w te lęki .hh Polaków i/ /
 167 []
- 168 O no właśnie czy znalazł się jakiś polityk niemiecki który by
 169 (.) zrozumiał tę uchwałę e: uchwałę y: parlamentu polskiego bo ja czytałam różne
 170 wypowiedzi i nie znalazłam takiej/
 171 []
- 172 H nie znam/
 173 O takiego komentarza.
 174 []
- 175 H już bardziej publicyści/ już bardziej publicyści. między innymi siedzący tu obok
 176 częściowo wykazał się zrozumieniem .hh i publicysta Frankfurter
 177 Allgemeine Sontagszeitung wskazał że tak naprawdę .hh no mówiąc
 178 piłkarskim językiem piłka jest po stronie Niemców i od nich wszystko zależy.
 179 jeżeli .hh wezmą te roszczenia na swoje .hh barki wypędzonych tak jak Polacy
 180 zmuszeni zostali do wzięcia na swoje barki (.) roszczeń zabużan no to (.)
 181 sprawa się skończy. =
- 182 O = a czy możemy się teraz spodziewać uchwały Bundestagu? po uchwale po/
 183 polskiego parlamentu?
 184 []
- 185 G nie. myślę/ myślę już nie oczywiście ale proszę zrozumieć reakcje
 186 niemieckich polityków. jeśli czytać uchwałę czyli literę A jako literę A to
 187 znaczy że ogromne będą/ ewentualnie przyjdą miliardowe roszczenia pod
 188 adresem Niemiec. każdy polityk każdego kraju jest za to jakoś odpowiedzialny
 189 za/ za/ za budżet państwa i stąd proszę-się-nie-dziwić. oni czy/ odczytali
 190 G uchwałę dosłownie a my rozumiemy że jest to jakiś sygnał.
 191 []
- 192 O nie no bo ona jest dosłowna. że
 193 Polska nie ponosi żadnych zobowiązań finansowych wo/ wobec obywateli (.)

- 194 niemieckich. no bo nie ponosi prawda?
 195 []
- 196 G w tym punkcie tak. to jest jedna rzecz. no tak ale jeśli chodzi o
 197 reparacje ze strony polskiej to jest ten/ ta druga/ drugi element/
 198 []
- 199 O wzywa/ wzywa rząd do przedstawienia
 200 opinii publicznej szacunku strat materialnych i niematerialnych. to źle według
 201 pana?
- 202 G nie ale żeby/ y: byłoby źle >gdyby rzeczywiście< rząd polski teraz zaczął =
 203 O = wyliczać?
 204 []
- 205 G wieloletnie wy/ niech wylicza ale gdyby zaczął gdy/ naprawdę na
 206 poważnie >że tak powiem wystosował list< y: proszę nam tyle i tyle zapłacić.
 207 no to by rzeczywiście było niedźwiedzią przysługą. ale no nic się na to nie
 208 zanosz y: więc/ i w ten sposób rozumiem uchwałę jako (.) sygnał.
- 209 H () też sygnał. >dlatego że zarówno w Polsce< jak i w Niemczech .hh rządy
 210 mają no dosyć małe poparcie mówiąc delikatnie i nie wiadomo .hh kto będzie
 211 tu w Polsce rządził a zwłaszcza kto będzie w Niemczech bo (.) chadecy
 212 niemieccy mają na tę sprawę trochę inne poglądy a także (.) na stojący cały
 213 czas w tle projekt Centrum przeciwko Wypędzonym który .hh gdyby został
 214 zrealizowany no (.) myślę że .hh na długo zaciążyłyby na stosunkach takich
 215 powiedzmy/ =
- 216 O = a pan jest przeciwko (.) Centrum (.) do spraw Wypędzonych? na koniec
 217 zapytam.
- 218 G przypominam tylko że mówimy już w tej chwili o dwóch centrach. o jednym
 219 rządowym (.) popieranym przez dwu/ y: prezydentów obu państw i przez rząd
 220 niemiecki również/ przez rządy obu państw/ =
- 221 H = ten nie jest kontrowersyjny. =
- 222 G = który/ i: ten/ ten popieram. a ten drugi proszę pani y: (2.5) nie uda się go/
 223 [] []
- 224 O ale ten drugi/ no to proszę
 225 powiedzieć tak czy nie? =
- 226 G = proszę pani (.) ja miałem nadzieję/ ja miałem nadzieję/
 227 []
- 228 O gdyby pan krótko odpowiedział bo

Zapis rozmowy nr 2

(w książce analiza programu znajduje się
w rozdziale 9.2, s. 201–207)

Program: „Prosto w oczy”
Stacja: TVP1
Data emisji: 14 września 2004
Czas trwania: 15 minut
Prowadząca: Monika Olejnik (O)
Uczestnicy: Jan Rokita (R)
Tomasz Nałęcz (N)

- 1 O Monika Olejnik Prosto w oczy witam państwa (.) ze mną są razem Jan
2 Rokita Platforma Obywatelska i Tomasz Nałęcz Socjaldemokracja Polska.
3 dzisiaj premier .hh polskiego rządu (.) Marek Belka oświadczył że
4 sprawa roszczeń w stosunkach polsko (.) niemieckich jest zamknięta raz
5 ostatecznie. chyba to jest zimny/ kubał zimnej wody na (.) głowy pan/
6 panów posłów po piątkowej uchwale sejmowej?
- 7 R no to y: jest oświadczenie, które hh. oby było prawdziwe. problem polega
8 na tym że ono chyba się kłóci z rzeczywistością.hh (.) ponieważ y:/
9 []
- 10 O no nie bardzo bo
11 kanclerz Schröder też stwierdził że sprawa jest ostatecznie zamknięta. =
- 12 R = kanclerz Schröder i >wszyscy politycy< niemieccy przyjeżdżają do
13 Polski i >powiadają że nie popierają żadnych roszczeń niemieckich
14 przeciwko Polsce i Polakom< .hh y: po czym y: niemiecki minister
15 finansów pan Eichel i jego urzędnicy .hh y: w momencie kiedy y:
16 ziomkowie domagają się jakichkolwiek odszkodowań od rządu
17 niemieckiego za utracone majątki na polskich ziemiach zachodnich .hh
18 specjalnym listem (.) ODSYŁAJĄ ich do rządu Polski Czech mówiąc że
19 to nie jest sprawa niemiecka tylko sprawa obywateli polskich i sprawa ob/
20 państwa polskiego-więc (.) >problem polega na tym że istnieje
21 dramatyczna< rozbieżność pomiędzy deklaracjami rządu niemieckiego i

- 22 polityków niemieckich a rzeczywistością prawa niemieckiego i
 23 rzeczywistością niemieckiej polityki. .hh i (.) trudno dzisiaj uznać że: (.)
 24 polscy (.) obywatele >zwłaszcza mieszkańcy ziem zachodnich< nie
 25 spotkają się z roszczeniami obywateli niemieckich y: (.) wynikającymi
 26 z traktatu poczdamskiego i z drugiej wojny światowej (.) więc/
 27 []
- 28 O no właśnie ale rząd polski zapowiada/ zapowiada (.) pomoc w
 29 razie czego jeżeliby doszło do takich sytuacji.
 30 [] []
- 31 R bardzo dobrze. to jest obowiązkiem rządu
 32 polskiego to nie ulega wątpliwości .hh i w tym dzisiejszym oświadczeniu
 33 rządu są rzeczy bardzo pozytywne i optymistyczne. (.) .hh to że Marek
 34 Belka mówi że będzie pomagał zdecydowanie wszystkim tym których
 35 spotkają roszczenia ewentualne niemieckie .hh to jest wypełnienie
 36 >podstawowego obowiązku państwa polskiego< względem swoich
 37 obywateli. (.) ale to że Marek Belka opowiada że/ i rzecznik rządu że y:
 38 nie istnieje problem/,
 39 []
- 40 O minister spraw zagranicznych a nie rzecznik/
 41 []
- 42 R minister spraw zagranicznych
 43 >rząd generalnie< Rada Ministrów. .hh że nie istnieje problem (.) roszczen
 44 >no to to jest niestety nieprawda.<
 45 Anglicy to nazywają wishful thinking czyli pobożne życzenie.
 46 []
- 47 O nie/nie/nie/ nie/nie (.) ja oglądałam konferencję. (.) nikt nie powiedział
 48 że nie istnieją tylko (.) powiedziano że to jest sprawa (.) zamknięta (.) z
 49 jednej i drugiej strony. =
- 50 R = jak coś jest zamknięte to nie istnieje. ja tak rozumiem. =
- 51 O = no/ (.) no nie. istnieje czyli że rząd polski nie będzie się domagał y:
 52 odszkodowań od rządu niemieckiego. >bo ja rozumiem że pan
 53 oczekiwał< takich odszkodowań. (.) tak?
- 54 R ja przede wszystkim od bardzo dawna uważam że e: sytuacja taka w
 55 której w Niemczech ciągle debatuje się organizuje się pieniądze
 56 organizuje się kancelarie prawnicze .hh powołuje się specjalną fundację

57 do tego ażeby wystąpić P R Z E C I W K O polskim obywatelom .hh w wyniku
58 drugiej wojny światowej jest tak absurdalna (.) tak niedorzeczna od
59 samego początku .hh że jedyną rozsądną rzeczą którą w Polsce można
60 było zrobić >była bardzo stanowcza reakcja polskiego Sejmu.< (.) bo jak
61 Z N A K O M I C I E dzisiaj napisał w Rzeczpospolitej Maciej Rybiński
62 redaktor Maciej Rybiński .hh z każdego punktu widzenia lepiej żeby nam
63 w Niemczech tłumaczono że nasze roszczenia względem Niemiec są
64 niesłuszne .hh niż żeby nam tłumaczono że będą niemieckie roszczenia
65 względem Polski.

66 []

67 O a kanclerz Schröder uważa że uchwała y: Sejmu była
68 niewłaściwa i nierozsądna. co pan marszałek na to? =

69 N = nie ja uważam że/ i Socjaldemokracja której jestem posłem głosowała
70 za tą uchwałą y: ta uchwała była potrzebna. zważywszy właśnie na te
71 głosy niemieckiej opinii publicznej niemieckich obywateli które
72 podnoszą roszczenia wobec Polski .hh wobec polskich obywateli. .hh no i
73 >byłoby rzeczą absurdalną< żeby Polska która została najbardziej przez
74 wojnę boleśnie doświadczona (.) Polska która nie otrzymała (.) złotówki
75 reparacji teraz stała w sytuacji że obywatele mają płacić odszkodowanie
76 obywatelom (.) niemieckim. to jest mylenie (.) katów i ofiar. =

77 O = tak ale dzisiaj/,

78 []

79 N I T O W T E J U C H W A L E przypominamy. natomiast .hh ja chcę
80 odczytywać deklarację polskiego premiera i polskiego Ministerstwa
81 Spraw Zagranicznych .hh pozytywnie. że to jest (.) oficjalne stwierdzenie
82 że strona polska nigdy żadnych roszczeń niemieckich (.) nie uzna. (.) że
83 będzie y: domagała się od rządu niemieckiego podobnego stanowiska. .hh
84 że zostanie/ zostaną też podjęte odpowiednie (.) kroki w Niemczech które
85 pozbawią wsparcia >strony rządowej< .hh Niemców którzy by (.) w
86 sądach usiłowali takich roszczeń .hh dochodzić.

87 []

88 O ale nie ma takiego wsparcia (.)

89 kanclerza Schrödera. =

- 90 N = i to się/ i to/
 91 []
- 92 O ka/ przepraszam. kanclerz Schröder nazwał dzisiaj Powiernictwo
 93 Pruskie czyli spółka która/ spółkę która się domaga odszkodowań .hh y:
 94 dziwną imprezą. =
- 95 N = i to się powinno zmienić. przy (.) wątpliwościach które mieliśmy y:
 96 jeśli chodzi o tekst tej uchwały/ nie ukrywaliśmy tych wątpliwości.
 97 poparliśmy ten tekst bo (.) nikt w Niemczech nie może mieć wątpliwości
 98 że jeżeli sprawy roszczeń będą podnoszone to to napotka na zdecydowany
 99 sprzeciw całej polskiej opinii publicznej (.) od skrajnej prawicy po
 100 skrajną lewicę. .hh i myślę że takie stanowisko będzie też stanowiskiem
 101 N polskiego rządu silnego poparciem y: całego zaplecza °politycznego°
 102 []
- 103 R (pani red/)
 104 []
- 105 O minister
 106 Cimoszewicz dzisiaj powiedział na konferencji prasowej że (.) dziwi się
 107 wykształconym prawnikom że zapominają o tym że w pięćdziesiątym
 108 trzecim roku (.) Polska zrzekła się reparacji (.) i potem jeszcze raz to
 109 potwierdziła w sześćdziesiątym dziewiątym roku i że nie należy (.)
 110 relatywizować u/ u/ y: ustawy poczdamskiej. =
- 111 R = no pan minister w ten sposób w sposób otwarty krytykuje ustawę
 112 Sejmu podjętą przez Sejm (.) jednomyślnie °prawda?° .hh więc y: sytuacja
 113 taka w której cały Sejm (.) bez jednego głosu sprzeciwu .hh ma inne
 114 zdanie niż polski rząd y: to jest sytuacja ze wszech miar nienormalna. (.)
 115 pan minister Cimoszewicz powinien się zastanowić w ogóle czy w takiej
 116 sytuacji kogokolwiek jeszcze w Polsce reprezentuje. (.) mówiąc tego
 117 rodzaju rzeczy które pozostają w takiej sprzeczności z opinią większości
 118 społeczeństwa i z jednomyślną opinią Sejmu. =
- 119 O = no nie. powiedział również że rozumie kontekst sytuacji. ()
 120 []
- 121 R to NIE JEST
 122 żaden kontekst. dlatego że/ =

- 123 O = >no dobrze to czego pan< oczekuje od ministra Cimoszewicza?
124 []
- 125 R można (.) można (.) można/
126 oczekuję tego żeby nie opowiadał takich rzeczy które opowiada (.) y:
127 jeżeli/
128 []
- 129 O >czyli uważa pan< że należy podważyć to co było w pięćdziesiątym
130 trzecim roku i w sześćdziesiątym dziewiątym roku podtrzymane? =
131 R = w ogóle to: co zdecydował Stalin w tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym
132 trzecim roku .hh w kwestii przyszłości Niemieckiej Republiki
133 Demokratycznej nie było nigdy i nie jest stanowiskiem państwa polskiego.
134 .hh bo państwa polskiego >jak pani doskonale wie< wtedy faktycznie nie
135 było. istniało ono formalnie.
136 []
- 137 O ale minister Cimoszewicz przypomina że są umowy
138 międzynarodowe które >cały czas obowiązują< i to było/
139 []
- 140 R ale pani redaktor y: y:
141 dajmy spokój naprawdę bo/
142 []
- 143 O dobrze ale >jak pan zostanie premierem< proszę
144 powiedzieć czy (.) pan będzie domagał się od przyszłego rządu
145 niemieckiego (.) żeby nam zwrócono za straty y: które ponieśliśmy w
146 czasie drugiej wojny światowej?
147 []
- 148 R uważam że tak długo/ >odpowiedź brzmi tak.<
149 tak długo (.) jak istnieje jakiegokolwiek zagrożenie tym (.) że niemieccy
150 obywatele z poparciem wielkich niemieckich instytucji .hh będą chcieli
151 odwrócić tak naprawdę wymiar (.) y: moralny wymiar drugiej wojny
152 światowej i oskarżyć polskich obywateli o jakiegokolwiek roszczenia tak
153 długo kwestia polskich reparacji wojennych w wyniku drugiej wojny
154 światowej jest niezłałatwiona. (.) i uważam że dobrze czyni prezydent
155 Warszawy licząc straty (.) y: które Warszawa poniosła w wyniku (.)
156 brutalnego zniszczenia jej przez żołnierzy niemieckich po powstaniu
157 warszawskim .hh i że te straty powinny zostać przedstawione w

- 158 odpowiednim momencie rządowi niem/
 159 []
 160 O ale rząd przeproszam też zapowiedział że
 161 będzie wyliczał straty ale nie po to żeby te straty przedstawić/
 162 []
 163 R tylko po co?
 164 O tylko po to żeby (.) uzmysłowić stronie niemieckiej ile one wynoszą.
 165 [] []
 166 R °aha.° no to
 167 rząd będzie podręczniki pisał (.) historii.
 168 [] []
 169 N słowo/ słowo/
 170 O czyli uważa pan że powinno się wyliczyć (.) i (.) żądać y: zwrotu
 171 od Niemców?
 172 []
 173 R NO JEŚLI SIĘ LICZY to po to żeby je przekazać Niemcom. no przecież
 174 nie liczy się dla historii.
 175 []
 176 O czy pan marszałek też tak uważa? =
 177 N = nie-nie (.) słowo chciałem obrony w sprawie ministra Cimoszewicza/ =
 178 O = ale (.) >przeproszam panie marszałku< ale pan też się podpisał pod tą
 179 uchwałą która wzywa rząd (.) do rozmów ze stroną niemiecką na temat (.)
 180 rekompas/ rekompensat finansowych.
 181 []
 182 N pani redaktor (.) byłem zwolennikiem .hh poprawek
 183 wprowadzonych w tej uchwale/
 184 []
 185 O ale (.) już nie mówimy o poprawkach (.)
 186 []
 187 N ale nie-nie, =
 188 O =>mówimy o uchwale.<
 189 []
 190 N je/ je/ jeśli można () zwłaszcza jeżeli uchwała się zaczyna w
 191 imię szacunku dla prawdy historycznej .hh to rzeczywiście parę miejsc
 192 należało poprawić. ale >poparliśmy< jako Socjaldemokracja tą uchwałą

- 193 bo uważaliśmy że rzeczą (.) ogromnej wagi żeby w tej sprawie polski
194 parlament i polska opinia publiczna przemówiła jednym głosem. .hh >i
195 oczywiście ta uchwała była pewnym kompromisem.< prawda. .hh posunął
196 się pan poseł/,
197 []
- 198 O dobrze. ale czy dzisiejsze stanowisko rządu uważa pan że jest w/ y: w
199 dysonansie z/ ze stanowiskiem parlamentu. i tak jak y: mówi (.)
200 pan POSEŁ ROKITA że/
201 []
- 202 N ja nie/ na MIEJSCU RZĄDU bym nie dezawuował tej uchwały. bo ta
203 uchwała .hh była pomyślana przez nas posłów jako narzędzie które
204 dajemy rządowi do ręki. ja się zgadzam że to narzędzie bardziej
205 przypomina maczugę niż (.) precyzyjny skalpel chirurgiczny >ale takie
206 ono jest.< i moim zdaniem y: jest błędem rządu dezawuowanie (.) y: y: tej
207 uchwały. natomiast też mam taki apel do pana posła Rokity który .hh y:
208 >życzę mu zresztą tego< został polskim premierem. żeby nie dezawuować
209 wszystkich aktów pod którymi wieje pod/ y: widnieje podpis Stalina czy
210 .hh y: Mołotowa. y: no-bo to można dojść do absurdu i za/ zakwestionować
211 układ poczdamski.
212 []
- 213 R nie tylko jeśli ktoś mówi że jeśli/ układ po/ układu poczdamskiego
214 Polska akurat nie sygnowała. natomiast jeśli ktoś mówi (.) że Polska
215 czegoś się zrzekła/
216 []
- 217 O ale na podstawie tego układu dostaliśmy ziemie północne i zachodnie.
218 []
- 219 R nie ale sekundę jeśli/ jeśli
220 ktoś mówi że Polska się czegoś zrzekła (.) a nastąpiło to aktem Józefa
221 Wissarionowicza Stalina w tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym trzecim roku
222 .hh no to w moim przekonaniu temu komuś się całkowicie pomieszało w
223 głowie.
224 []
- 225 O NO DOBRZE. ale czy będzie pojednanie polsko-niemieckie jeszcze na
226 nowo jeżeli po takich słowach które pan mówi no/ co-co mają zrobić y:

- 227 O Niemcy? (.) co ma zrobić rząd polski? co ma zrobić premier Belka?
 228 []
- 229 R PIERWSZA/ PIERWSZĄ podstawową
 230 rzecz jaką ma zrobić rząd niemiecki ażeby doprowadzić do y: powrotu do
 231 normalności stosunków polsko-niemieckich jest wzięcie na siebie
 232 odpowiedzialności za wszystkie roszczenia (.) wynikające z drugiej wojny
 233 światowej >jakie mogą płynąć od obywateli niemieckich.< (.) to Hitler
 234 wywołał drugą wojnę światową. to rząd niemiecki jest odpowiedzialny za
 235 to ażeby spełnić jakiegokolwiek roszczenia obywateli niemieckich. co
 236 więcej pani redaktor. Polska (.) która jest krajem dziesięciokrotnie
 237 biedniejszym od Niemiec i Polska która >nie wywołała drugiej wojny
 238 światowej tylko była jej ofiarą< (.) wzięła odpowiedzialność za roszczenia
 239 polskich zabużan za siebie. i nikt w Polsce żaden minister finansów
 240 Polski nie kieruje polskich zabużan do (.) Lwowa do Wilna albo do
 241 Mińska żeby tam przeciwko obywatelom ukraińskim czy białoruskim
 242 dochodzili swoich roszczeń. TO ZROBIŁA BIEDNA POLSKA. natomiast
 243 rząd niemiecki posyła ich dokładnie do Polski.
- 244 O ale jeszcze może powiem co dzisiaj kanclerz Schröder powiedział. tak
 245 jak powiedziałam że nazwał dziwną imprezą Pruskie Powiernictwo oraz
 246 dziwne stanowisko nie pozbawionej znaczenia posłanki cedeu liczę na to
 247 że kierownictwo cedeu (.) również zajmie jasne stanowisko w tej sprawie.
 248 >bo cedeu ma zdaje się dużą szansę żeby objąć< .hh rządy po (.)
 249 kanclerzu y: Schröderze i kanclerz Schröder powiedział że ani z jednej
 250 strony (.) ani z drugiej y: roszczenia są y: =
- 251 N = a to już jest pytanie do pana posła Rokity bo cedeu to jest siostrzana
 252 []
- 253 R obie partie/
 254 N partia Platformy.
 255 []
- 256 R obie partie niemieckie w tej sprawie akurat mają stanowisko zbliżone
 257 bardzo do siebie. i na tym polega cały problem.
 258 []
- 259 N o nie. (.) panie pośle. (.) so/ socjaliści naprawdę mają inne
 260 stanowisko niż chadecy.
 261 []

- 262 R nie. obie/ () to zaraz pan marszałek powie. y: wedle mojej wiedzy obie
 263 partie niemieckie mają w tej sprawie stanowisko faktycznie identyczne.
 264 >mianowicie obie mówią tak< (.) Pruskie Powiernictwo (.) głupia (.)
 265 instytucja. (.) roszczeń >obywateli niemieckich przeciwko Polsce< (.) nie
 266 będziemy popierać. (.) po trzecie (.) jeśli ci obywatele składają roszczenia
 267 przeciwko Polsce i są to roszczenia prywatne rząd niemiecki niestety nie
 268 może im tego zakazać. (.) a my (.) państwo niemieckie nie możemy wziąć
 269 za to odpowiedzialności bo roszczenia są zbyt wielkie.
 270 []
 271 O czyli rozumiem że pan/
 272 []
 273 R >to jest
 274 stanowisko obu partii<. to słyszałem z ust y: >komisarza Verheugena z
 275 espede< i to słyszałem z ust pani Angeli Merkel.
 276 N ale mamy też deklarację że/
 277 []
 278 O czyli rozumiem że pan poseł będzie się domagał o/ od
 279 Niemców odszkodowań. tak jak napisał Fakt poniedziałkowy że żądamy
 280 tych odszkodowań a Bild >nie wiem czy pan wie< (.) napisał a co z
 281 Gdańskiem ze Szczecinem (.) może o tym trzeba przypomnieć. =
 282 R = od Niemców w tej chwili zależy w moim przekonaniu to czy ta sprawa
 283 (.) znajdzie swoje rozwiązanie czy też nie. .hh dla rządu niemieckiego
 284 wzorem powinien być rząd polski w tym zakresie i historia/ najnowsza
 285 historia Polski.
 286 []
 287 O no ale nie ten rząd polski. ten/
 288 []
 289 R nie. (.) rząd polski/ =
 290 O = z premierem Belką i z Cimoszewiczem "ministrem"?
 291 []
 292 R nie/ nie mówię o tym konkretnym rządzie pani/
 293 []
 294 O aha.
 295 R pani redaktor. mówię o państwie polskim. państwo polskie za roszczenia
 296 swoich obywateli na ziemiach wschodnich wzięło odpowiedzialność. (.)

- 297 jeśli rząd niemiecki zrobi to samo względem swoich obywateli sprawa się
298 zakończy ().
299 []
300 O a pana satysfakcjonuje to stanowisko panie marszałku? (.) rządu? (.) krótko
301 gdyby pan odpowiedział (.) na to trudne pytanie. ((śmiech))
302 []
303 N znaczy/ chcia/ chciałem jednak
304 zwrócić uwagę (.) że innym głosem mówi socjaldemokracja (.) niemiecka
305 y: i rządząca dzisiaj i ona wyraźnie nie popiera y: tych/ tych/ tych roszczeń.
306 jednak kręci chadecja (.) niemiecka i tutaj jest apel do Platformy
307 Obywatelskiej. bo to są partie bardzo do siebie podobne. .hh żeby (.)
308 swoimi kontaktami partyjnymi >naciskać na chadeków< żeby ta/ te/ te/ten
309 osąd był przynajmniej analogiczny jak socjalistów. Natomiast =
310 O = () =
311 N = (.) apeluję do rządu o wykorzystywanie tej uchwały nie jej krytykowanie
312 bo to jest podcinanie gałęzi (.) na której rząd powinien usiąść a nie ją (.)
313 piłować. =
314 O = Jan Rokita Tomasz Nałęcz i Monika Olejnik Prosto w oczy. dziękuję bardzo.

Zapis rozmowy nr 3

(w książce analiza programu znajduje się
w rozdziale 9.3, s. 207–214)

Program: „Czarny pies czy biały kot”
Stacja: Polsat
Data emisji: 19 września 2004
Czas trwania: 43 minuty (razem z przerwami na reklamy)
Prowadzący: Krzysztof Skowroński (S)
Uczestnicy: Dorota Arciszewska-Mielewczyk (A)
Janusz Dobrosz (D)
Gerhard Gnauck (G)
Stefan Hamburga (H)
Józef Menes (M)
Rudi Pawelka (P)
Erika Steinbach (ES)
Jerzy Tepli (T)

1 S pięćdziesiąt (.) lat (1,0) >pięćdziesiąt dziewięć lat pięć miesięcy jedenaście dni
2 po wojnie< (.) Krzysztof Skowroński witam państwa bardzo serdecznie.
3 dziś w Czarnym psie czy białym kocie o (.) stosunkach polsko-niemieckich. na
4 początek posłuchajmy prezesa Powiernictwa Pruskiego pana (.) Rudiego
5 Pawelki.

6 P (**nagranie, tłumaczenie**): politycy pozostawili sprawę roszczeń otwartą. obie strony być
7 może liczyły że to samo się rozwiąże. nie było to dobre podejście do problemu. jeśli z
8 tego powodu powstaną teraz napięcia obie strony będą ponosić za to
9 odpowiedzialność. zarzucać nam Niemcom w tym momencie że to my zoagniamy
10 sytuację według mnie nie jest w porządku.

11 S gościem Czarnego psa czy białego/ białego kota jest pan Janusz Dobrosz e:
12 jeden z liderów Ligi Polskich Rodzin. jeden z tych posłów którzy forsowali

- 13 uchwałę o y: zwrocie y: p/p/ z/z zwrocie (.) kosztów naszych wojennych/
14 []
15 D reparaacji wojennych
16 S repar/ reparaacji repar/ reparaacji wojennych. panie pośle pan y: =
17 D = dzień dobry państwu =
18 S = dzień dobry panu. pan się zgadza z tym co mówi Rudi Pawelka czy nie?
19 D absolutnie nie. pan Rudi Pawelka (.) ma dwie twarze. jedną twarz kiedy (.)
20 wypowiada się w momencie kiedy udziela wywiadu polskim mediom a
21 zupełnie inną twarz ma wtedy kiedy wypowiada się (.) y: w ramach polityki
22 niemieckiej wobec (.) związku tak zwanych wypędzonych. czy w ramach tego
23 co czyni jako szef Pruskiego Powiernictwa.
24 S ale generalnie mówi sprawa jest otwarta. to w tym punkcie powinien pan się
25 zgodzić bo pan też uważa że sprawa jest otwarta.
26 []
27 D znaczy. ja uważam że polska strona/
28 (.) przy traktacie polsko-niemieckim kiedy była najlepsza pora żeby to (.)
29 całkowicie zamknąć y: mogła być do końca zrealizowana. >to znaczy< w
30 tamtym czasie kiedy był traktat polsko-niemiecki podpisywany i ratyfikowany
31 w Sejmie należało .hh przy traktacie (.) podjąć drugą umowę
32 >międzynarodową między Polską a Niemcami< że strona niemiecka
33 całkowicie w imieniu swych obywateli wyrzeka się roszczeń indywidualnych.
34 taka deklaracja zamykałaby sprawę raz na zawsze. natomiast w doktrynie
35 niemieckiego prawa zarówno orzeczeniach trybunału konstytucyjnego .hh
36 rezolucjach Bundestagu Bundesratu jest domniemanie istnienia tych roszczeń.
37 i ja się tylko dziwię że polskie władze po osiemdziesiątym dziewiątym roku/
38 po dziewięćdziesiątym roku nie starały się tej kwestii otwarć przedstawić
39 tylko zaciemniały obraz.
40 S a ja przedstawię naszych ekspertów. pan Gerhard Gnauck ko/ korespondent
41 Die Welt w Warszawie i pan Stefan Hambura adwokat z Berlina. dzień dobry
42 panom.
43 H dzień dobry.
44 KS panie pośle przypomnijmy jak wyglądało to posiedzenie i ta uchwała w
45 polskim parlamencie.

46 T (fragment obrad sejm; mówi Donald Tusk): głosowało trzystu dwudziestu
47 dziewięciu posłów. za głosowało trzystu dwudziestu ośmiu posłów. nikt nie był przeciw.
48 jeden głos wstrzymujący. stwierdzam że Sejm podjął uchwałę w sprawie praw Polski
49 do niemieckich reparacji wojennych oraz w sprawie bezprawnych roszczeń wobec
50 Polski i obywateli polskich wysuwanych w Niemczech. ((oklaski))

51 S y: takiej jednomyślności w polskim parlamencie prawie nigdy nie było.
52 D znaczy nareszcie taka jednomyślność jest. a ja chciałem przypomnieć że
53 podobna jednomyślność była (.) kiedy była uchwała również polskiego Sejmu
54 >w dziewięćdziesiątym ósmym roku z mojej inicjatywy< która odpowiadała na
55 rezolucję Bundestagu która z kolei >ta rezolucja Bundestagu< stwierdzała że
56 roszczenia tak zwanych wypędzonych są w pełni (.) słuszne i że kolejne rządy
57 Niemieckiej Republiki Federalnej (.) jakby są zobowiązane je popierać.

58 S mam tekst profesora Władysława Czaplińskiego który stwierdza ta uchwała
59 jest największym bublek prawnym jaki został stworzony przez polski
60 parlament. =

61 D = ja myślę że pan profesor Czapliński gdyby pilnował wcześniej y: doktryny
62 polskiego prawa obronnej doktryny dotyczącej kwestii własności (.) gdyby
63 włączył się w dyskusję ogólną y: polityczną to nie byłoby takiego kompromisu
64 jaką jest ta uchwała. >uchwała przypominam jest pewnym kompromisem< .hh bo
65 pierwotna wersja była znacznie ostrzejsza.

66 S ale/ ale jednoznacznie (.) to że jest kompromisem jeszcze nie świadczy o tym
67 że nie jest bublek prawny.

68 []

69 D ale/ ale pan profesor Czapliński również myli się. (.) bo wielu innych
70 profesorów z tej dziedziny >prawa międzynarodowego publicznego i
71 prywatnego< .hh między innymi jego kolega pan doktor Łuszyński mówi
72 zupełnie coś innego. =

73 S = ale też jest wielu ekspertów którzy potwierdzają tezę pana (.) y:
74 Czaplińskiego y: =

75 D = ale nie musimy się zgadzać z czymś z czym y: zupełnie zgodzić się nie
76 []

77 S to/ to prawda.

78 D można.

79 S ale zobaczmy jaki był punkt pierwszy uchwały. stwierdza że Polska nie

80 otrzymała dotychczas stosownej kompensaty finansowej i reparacji wojennych.

81 to jest pana zdaniem prawdziwy punkt czy nie?

82 D jak najbardziej prawdziwy. =

83 S = no ale przecież pięćdziesiąty trzeci rok/ pięćdziesiąty czwarty rok

84 zrzeczenie się rekompensat. (.) traktat w Poczdamie.

85 []

86 D ale/ nie/ ale/ no ale panie redaktorze (.) no właśnie tutaj będziemy

87 się różnić. otóż (.) w pięćdziesiątym trzecim roku y: polski rząd a w zasadzie

88 tylko Bolesław Bierut (.) nie mając dekretacji rady ministrów. nie mając

89 ratyfikacji przez Radę Państwa. taka wtedy konstytucja/ >jaka by nie była<

90 komunistyczna obowiązywała. nie mając ratyfikacji Sejmu. (.) podjął tą

91 decyzję w ślad za decyzją rządu radzieckiego. >zaraz na drugi dzień.< i ona

92 mogła dotyczyć >w ogóle dotyczyła< bo nie była źródłem prawa

93 międzynarodowego (.) >dotyczyła li tylko terenu byłego enerde< bo w prawie

94 poczdamskim w czwartym artykule/

95 []

96 S ale to jest/ ale to z kolei jest różnie interpretowane. bo rozumiem że w prawie/

97 []

98 D ale jak jest różnie interpretowane?

99 S bo/ nie że/ że nie-nie-nie/ że w prawie/ że w prawie nie/ że w prawie

100 []

101 D dlaczego mamy przyjąć tamtą interpretację niekorzystną dla Polski?

102 S międzynarodowym jest tak uznane że rzeczywiście w tym pięćdziesiątym

103 czwartym roku Polska się (.) zrzekła repatriacji?

104 []

105 D w pięćdziesiątym trzecim roku. ale się y: właśnie

106 notyfikacji tej kwestii >nie ma.< i myśmy żądali podczas dyskusji żeby pan

107 minister nam tą noty/ notyfikację przedstawił. i czym głębiej w ten temat

108 wchodzimy to się okazuje że ministerstwo na to nie ma (.) argumentów. i

109 będziemy dalej żądać żeby ministerstwo przedstawiło nam dokument a nie

110 oświadczenie kolejnej woli w stalinowskim stylu jak to z tymi (.) zrzeczeniem

111 wyglądało. () no tu jest jeszcze kwestia moralna bo jest jeszcze coś takiego

112 jak y: trybunał haski i te konwencje które trybunał haski obejmowały o

113 prowadzeniu wojny i one wcałe nie muszą wyczerpywać się przez traktat

- 114 poczdamski. to są dwie różne zupełnie rzeczy.
 115 []
 116 S no ale tu z kolei właśnie są (.)
 117 argumenty przeciwników tej uchwały że y: podważamy ten porządek w
 118 Europie który właśnie został zatwierdzony przez mocarstwa w Poczdamie.
 119 D no to teraz (.) pytajmy się od czego się cała kwestia zaczęła. ja myślę że/
 120 []
 121 S ale pan ma
 122 świadomość tego że podważamy? =
 123 D = nie. (.) nie podważamy. dlatego że y: my nie podważamy Poczdamu jako
 124 takiego tylko podważamy/ (rządu)
 125 []
 126 S ale tam było zapisane że my należymy do tego y:
 127 Związku Radzieckiego. ja oczywiście się z panem posłem (.) zgadzam że wcale
 128 mi nie jest po drodze z Mołotowem który zmusił rząd polski do podjęcia takiej
 129 decyzji.
 130 []
 131 D znaczy/ nawet/ jeszcze raz powtarzam. nie rząd tylko samego Bieruta. natomiast
 132 >jeszcze raz powtarzam< w Poczdamie była ta kwestia >i tu możemy
 133 dyskutować< że w zasadzie trochę zamykamy sobie drogę jeśli chodzi o teren
 134 byłego enerde. (.) >ale to nie dotyczy erefenu.< e: republiki
 135 zachodniej niemieckiej.
 136 []
 137 S no tak. ale potem gdzieś w Waszyngtonie mówiono Niemcy i tak naprawdę
 138 zostało że zrzekamy się Niemiec. bo my mie/mieliśmy brać odszkodowania z
 139 części enerde. >bo tak było napisane w Poczdamie.<
 140 []
 141 D nie/ właśnie nie do końca. bo właśnie
 142 Związek Radziecki/ myśmy mieli być zaspokajani poprzez Związek Radziecki
 143 ale (.) wyłącznie z terenu okupacyjnego Związku Radzieckiego a nie ()
 144 []
 145 S no dobrze ale czy to nie jest/ ale czy
 146 to nie jest pusta deklaracja jeżeli po stronie niemieckiej nie ma żadnej woli i
 147 Niemcy twierdzą że to wszystko jest już (.) wyrównane i zamknięte to/ to po co to?
 148 []

- 149 D to nie jest
- 150 kwestia woli/ to nie jest kwestia woli tylko przedstawienia (.) również stronie
- 151 niemieckiej a myślę że wśród Niemców mamy wielu .hh rozsądnych partnerów
- 152 i przyjaciół którzy tą kwestię rozumieją .hh że to-co (.) było stratą polskiego
- 153 narodu podczas drugiej wojny światowej określana nawet i obliczona w
- 154 czterdziestym siódmym roku na kwotę no (.) niebagatelną no (.) astronomiczną
- 155 wysokości sześciuset trzydziestu miliardów dolarów >to myśmy z tego nie
- 156 dotrzymani nic< jest kwestia i moralna i prawna.
- 157 []
- 158 S pan mówi nic a Niemcy powiedzą a
- 159 zachodnie ziemie Polski? to co to jest nic?
- 160 []
- 161 D proszę pana to/ to nie jest tak że w Poczdamie
- 162 zostało to zapisane jednoznacznie że rekompensatą za reparacje wojenne są
- 163 ziemie odzyskane. i to jest zupełnie inny temat i to jest zupełnie inny/
- 164 []
- 165 S ale były to jednak/ nie/ ale to jest rekompensata. no bo
- 166 przecież to bb/ można zobaczyć że/ że to tak to wygląda. =
- 167 D = nie-no tak twierdzą niektórzy politycy niemieccy co nie znaczy że my się
- 168 mamy (.) >panie redaktorze z tą polityką zgodzić.< (.) co nie znaczy
- 169 że też przy dyskusji ze stroną niemiecką nie można by było o tym temacie
- 170 []
- 171 S ale jeżeli pan/ ale z kolei/
- 172 D rozmawiać ale zupełnie w innym kontekście.
- 173 []
- 174 S ale z kolei/ ale z kolei jeśli się podważy jedno
- 175 to w takim razie na stole będzie leżało wszystko rozumem. zachodnia granica
- 176 y: Rzeczpospolitej. y: rekompensaty za straty poniesione w wojnie. =
- 177 D = zachodnia granica panie redaktorze została dwukrotnie zatwierdzona. nie
- 178 tylko w Poczdamie ale w traktacie z siedemdziesiątego y sz/ siedemdziesiątego
- 179 roku ratyfikowanym w siedemdziesiątym drugim roku pomiędzy Willym
- 180 Brandtem jeszcze wtedy i Gomułką (.) i/
- 181 []
- 182 S ale może/ ale może dlatego panie pośle że (.) y: był
- 183 ten pięćdziesiąty czwarty rok i ten nieszczęsny Bierut. Bierut był nieszczęsny

184 naprawę, do rozmowy o f/ o stosunkach polsko-niemieckich wrócimy w
185 drugiej części Czarnego psa (.) czy białego kota. (przerwa: 3 minuty 15 sekund)
186 S Janusz Dobrosz jest gościem Czarnego psa czy białego kota. e: jeszcze raz
187 odwołamy się do Rudiego Pawelki prezesa Powiernictwa Pruskiego.

188 P (**nagranie, tłumaczenie**): nie chcę porównywać reparacji wojennych i obecnych roszczeń.
189 co dotyczy warszawiaków i innych Polaków którzy utracili majątek w czasie wojny jest to sprawa
190 reparacji które powinny być rozwiązane w traktacie pokojowym. czy takie
191 roszczenia nadal są aktualne tego nie wiem. czytałem że regulował je traktat dwa plus
192 cztery ale to nie ma nic wspólnego z indywidualnymi roszczeniami wypędzonych. tutaj działa prawo
193 indywidualne nie ma to nic wspólnego z roszczeniami wojennymi. chcę powiedzieć
194 że Polska już otrzymała pomoc w postaci terenów na których mieszkało osiem dziewięć
195 milionów Niemców. ta ziemia sama w sobie była wartością. Polacy mogli coś z tym zrobić.

196 S panie pośle traktat dwa plus cztery regulował te stosunki. tak powiedział Rudi
197 Pawelka. pan się z tym zgadza czy nie?

198 D znaczy regulował jeśli chodzi o kwestię graniczną. na jego podstawie
199 ostatecznie przy zjednoczeniu Niemiec uchwalono że granice które zostały
200 podjęte w Poczdamie (.) są w pełni legalne i w pełni zgodne y: z prawem
201 międzynarodowym. (.) więc tutaj jakby/

202 []

203 S to za/ to zacytuję panu pana profesora Czaplińskiego. ja
204 zresztą powiem że chcieliśmy zaprosić kogoś z Ministerstwa Spraw
205 Zagranicznych albo eksperta drugiej strony żeby polemizował z panem posłem.
206 (.) to się nie udało więc ja (.) si/ jestem po/ siłą rzeczy jestem y:/

207 []

208 D siłą rzeczy (.) adwokatem ministerstwa. ((śmiejch))

209 S założenie tej regulacji było że zamyka ona ostatecznie skutki wojny w tym (.)
210 roszczenia reparacyjne. to jest/ są słowa profesora Czaplińskiego. =
211 D = no i tutaj będziemy się z panem profesorem nie zgadzać. bo co do kwestii
212 granicy to się zgadzamy prawda. (.) natomiast co do kwestii y: reparacji mamy
213 problem. >choć jeszcze raz powtarzam< ja nie stawiam sprawę e: w ten sposób że
214 ona jest (.) absolutnie (.) łatwa do uzyskania i jednoznaczna. ja twierdzę że w
215 tej kwestii słusznie pan redaktor powiedział są dwie strony medalu i dwie
216 interpretacje. ale (.) przyjmowanie formuły z polskiej strony zerowej (.) że
217 definitywnie rzekliśmy się w momencie kiedy y: >możemy dojść do takiego

- 218 paradoksu< (.) że z jednej strony nasi (.) >przedstawiciele Ministerstwa Spraw
 219 Zagranicznych twierdzą że myśmy się definitywnie reparacji wojennych
 220 zrzekli< (.) a drugiej strony y: będziemy mieli na głowie y: właśnie
 221 >odszkodowania cywilnoprawne ze strony niemieckiej.< tak zwane roszczenia
 222 y: tutaj reprezentowane przez pana Pawelkę. (.) to jak niektórzy/ jak jeden z
 223 dziennikarzy y: powiedział z naszego tutaj ważnego dziennika Rzeczpospolitej.
 224 jeszcze przyjdzie nam płacić odszkodowania za kule które zostały wystrzelone
 225 od nas podczas drugiej wojny światowej. więc na taką y: bzdurę my pozwolici
 226 nie możemy.
- 227 S ale ja panu zacytuję z kolei profesora Bartoszewskiego który jest niewąt/
 228 niewątpliwie autorytetem jeśli chodzi o stosunki polsko-niemieckie. (.) o
 229 odszkodowaniach. nic z tego nie wyniknie. ani my im nie zapłacimy ani oni
 230 nam ale bardzo dużo popsuje się w stosunkach polsko-niemieckich w wielu
 231 dziedzinach. (.) tak nie będzie/ taki nie będzie efekt uchwały parlamentu?
 232 []
- 233 D ja się z tym/ ja się/ ja się z tym zgadzam. ale (.) byłoby
 234 dobrze gdyby pan minister Bartoszewski kiedy ministrem był (.) tą
 235 kwestię uregulował. a w tamtym czasie kiedy interpelacje nawet z mojej
 236 skromnej strony .hh były kierowane to twierdzono że >takiego zagrożenia nie
 237 ma.< tym bardziej że po wejściu Polski do Unii Europejskiej NA TO właśnie .hh
 238 powołują się roszczeniowe organizacje niemieckie i powodują że pomiędzy
 239 Polakami a Niemcami zaczyna dziać się gorzej jak to było zaraz po (.)
 240 dziewięćdziesiątym roku i trzeba przyznać że stosunki polsko-niemieckie się
 241 [] []
- 242 S to w takim razie/ [] panie pośle/
 243 D znacznie pogorszyły.
 244 []
- 245 S od/ odwołajmy się do naszego e: eksperta Gerharda Gnaucka
 246 korespondenta Die Welt y: w Warszawie. czy/ czy pana zdaniem >jeszcze raz
 247 zacytuję< pana profesora Bartoszewskiego (.) y: gdyby politycy opowiedzieli
 248 się jasno za opcją zerową z obu stron ale do te/ tej pory do tego nie doszło poza
 249 ogólnymi intencjami Gerharda Schrödera y: właściwie nic takiego się nie zdało/
 250 nie/ nie/ nie zdarzyło. czy pan się zgadza z profesorem Bartoszewskim?
- 251 G więc y: jeśli chodzi o słowa kanclerza Schrödera który powiedział >pierwszy
 252 raz tutaj w Warszawie będąc pierwszym sierpnia< że nie tylko rząd niemiecki

- 253 prawda y: nie popiera aktywnie roszczeń indywidualnych y: Niemców pod
 254 adresem Polski >ale nawet będzie się< przed/ będzie się przeciwko nim
 255 wypowiedział gdyby doszło do tego że jeden z trybunałów europejskich
 256 zasięgnie opinii rządu niemieckiego. więc to są >proszę pamiętać< słowa w
 257 niemieckiej polityce y: odgrywają wie/ bardzo dużo rolę i dlatego wszyscy tak
 258 się teraz w Niemczech właśnie dyskutują o tych słowach. >to jest jedna sprawa.<
 259 ale druga sprawa oczywiście czy (.) rząd niemiecki rzeczywiście chce
 260 doprowadzić do tej opcji zerowej. no te sprawy się teraz/ losy tej sprawy się ważą. =
 261 S = ale czy ta uchwała przyspieszy działania (.) polityków niemieckich? czy tak
 262 będzie że z B/ z Berlina usłyszymy y: zd/ słowa na temat opcji zero i po/
 263 dobrze po naszej stronie nic po waszej stronie nic. czy coś takiego się stanie
 264 czy nie?
 265 []
- 266 G losy tej sprawy ciągle się ważą i jest jakaś wspólna grupa robocza dwóch
 267 rządów z tego co ja wiem. więc y: zastanawiają się nad tym. nie potrafię
 268 powiedzieć czy rzeczywiście dojdą do tego no-bo czy naprawdę rząd niemiecki
 269 chce wziąć na siebie ogromne roszczenia. no myślę lepiej będzie y: z punktu
 270 widzenia rządu Niemiec odczekajmy na te procesy. chcę tylko przypomnieć
 271 taki jeden proces się odbył w piątek i odbył się dla polskiej strony pozytywnie
 272 na Śląsku w Prudniku. (.) y: Niemiec przesiedlenieć akurat nie dostał >prawda<
 273 nie dostał praw do swojego dawnego domu.
- 274 S pan/ pan z kolei rozmawiał y: y: ostatnio i to zostało w Die Welt opublikowane
 275 z Ministrem Spraw Zagranicznych Polski y: Ci/ Włodzimierzem
 276 Cimoszewiczem. czy (.) y: Włodzimierz Cimoszewicz potwierdził że rząd
 277 polski y: nie będzie się stosował do tej uchwały parlamentu i nie będzie y:
 278 stosownych działań w materii y: odszkodowań (.) podejmował.
- 279 G takie jest stanowisko polskiego ministerstwa i ministra że (.) ani y: reparacje y:
 280 roszczenia dotyczące reparacji ze strony polskiej ani (.) y: re/ roszczenia
 281 >indywidualnych Niemców< nie mają podstawy prawnej i trochę w myśl
 282 wypowiedzi y: profesora Bartoszewskiego że y: do żadnych wypłat tam nie
 283 dojdzie z żadnej ze stron. ale >narobi się dużo< złej krwi.
- 284 S panie/ panie pośle. czy nie jest to dowód że to jest bubel skoro rząd polski
 285 mówi n/ nic z tym nie będziemy robić bo nic nie możemy robić? =
- 286 D = rząd polski sobie wystawia świadectwo. bo rząd niemiecki kiedy była
 287 rezolucja Bundestagu sze/ dziewięćdziesiątego ósmego roku (.) od tej rezolucji

288 która właśnie popierała roszczenia >tak zwanych wypędzonych< wcale się nie
 289 dystansował. i to nie jest kwestia rządu niemieckiego pod kątem takiej czy
 290 innej deklaracji >daj Boże żeby była< tylko praktyki. jeżeli (.) dzisiaj jest tak
 291 że niektórzy Niemcy którzy za to że >pozostawili majątek na polskich
 292 ziemiach odzyskanych< otrzymali w Niemczech określone rekompensaty >ja
 293 nie twierdzę czy duża czy< y: zadawalającą ale dostają pisma z Ministerstwa
 294 Finansów niemieckiego o zwrot tej rekompensaty i jakby z pouczeniem żeby
 295 udali się prawda do sądów (.) po tą własność którą kiedyś posiadali to jest to
 296 jakaś dwulicowa polityka. ja bym chciał i jednoznacznie wtedy opcja zerowa
 297 mogłaby być podjęta kiedy byłaby deklaracja taka jak zresztą polskiego
 298 rządu jest wobec tych majątków którzy nasi Polacy zostawili na-Litwie. y:
 299 prawda na-Białorusi-obecnej na Ukrainie. gdzie mie/ mienie zabużańskie w
 300 jakiś sposób na siebie (.) bierze >rząd polski<. wtedy byś/

301 []
 302 S pan by chciał żeby tak zrobił rząd

303 niemiecki? =

304 D = ja uważam że to jest jedyne/

305 []

306 S ale co wtedy/ =

307 D = jedyne wyjście. =

308 S = ale wtedy sprawa byłaby zamknięta?

309 D ja myślę że wtedy nie byłoby aż takich argumentów żeby y: do niej

310 podchodzić. >bo Polacy są narodem< y: dość y: takim y:

311 wymagaj/ wymagającym ale zarazem nieraz potrafiącym wybaczyć.

312 []

313 S a z kolei/ a z kolei/ panie/ panie pośle a z kolei/ (.) w takim razie co z (.)

314 roszczeniami polskimi indywidualnymi?

315 D no więc tutaj prawda jest taka też że y: wokół tego y: jakbyśmy otworzyli

316 pewną puszkę Pandory. (.) bo wcale gdyby tych roszczeń ze strony (.) Niemców

317 nie było to podejrzewam że też Polacy którzy ponosili potężne straty

318 indywidualne y: też prawdopodobnie by z takimi roszczeniami >nie

319 wychodzili.< a skoro jest tak że >te roszczenia się pojawiają< no to się zaczyna

320 (.) pingpong niestety i-i-i/,

321 []

322 S jest/ jest z nami pani/ pani poseł Dorota Arciszewska-

- 323 Milewczyk ze Stronnictwa Konserwatywno-Ludowego. pani po/ po pomaga
324 gdynianom to znaczy jest po/ po/ powstało Powiernictwo Polskie i pani
325 rozmawia z mieszkańcami Gdyni którzy byli >w ciągu jednego dnia
326 wypędzeni.< pomaga im pani/ (.) wejść na drogę prawną.
327 []
- 328 A tak. ja jestem/
329 ja jestem gdynianką w związku z tym nasza współpraca zaczęła się od
330 kontaktu ze Stowarzyszeniem Gdynian Wyszędzonych o których nikt nie mówił
331 (.) a byli oni wysiedleni w pierwszych dniach wojny ponieważ w Gdyni miała
332 powstać baza Kriegsmarine. nie było jeszcze obozów przejściowych w
333 związku z tym nawet polskie ustawodawstwo y: nie uznaje ich jako y:
334 wysiedlonych. y: a byli wywożeni wagonami bydłocymi tak samo jak każdy
335 inny (.) wysiedlony przez y: Trzecią Rzeszę (.) budowali Stuthoff/
336 []
- 337 S ale pani mówi tym gdynianom że
338 mają szansę wystąpić na drogę prawną i dostać za to odszkodowania?
339 []
- 340 A i oprócz tego y:
341 wystąpiłam z inicjatywą założenia Powiernictwa Polskiego dlatego że y:
342 >otworzywszy puszkę Pandory pani Steinbach< niestety sprowokowała ludzi
343 którzy (.) oburzyli się na to co się stało i chcą również dochodzić swoich
344 (.) roszczeń od rządu niemieckiego.
345 []
- 346 S ale nie jest to pani poseł (.) dolewanie oliwy do ognia. czy nie jest tak że
347 przez to rozpalimy wielki/ wielki pożar tam gdzie (.) wszystko było w
348 porządku? =
- 349 A = ja myślę że powinno to pytanie być zadane pani Steinbach i panu Pawelce. (.)
350 bo my za dużo bijemy się we własne piersi a tak naprawdę problem
351 rozpoczął się od tych dwóch osób (.) które znowu powróciły i chciały się
352 kreować na polityków na bardzo (.) niebezpiecznych (.) tematach.
353 S pan y: Stefan Hamburga y: adwokat/ >polski adwokat pracujący w Berlinie<.
354 H niemiecki adwokat (.) pracujący w Berlinie. pochodzi ze Śląska. z Gliwic.
355 S i pan/ pan uważa że roszczenia/ roszczenia Polaków mogą być przeprowadzane
356 przez sądy i Polacy mogą się/ dochodzić swoich roszczeń?
357 H każdy może składać y: pozew w swoim imieniu i nikt mu tego nie zabroni. (.)

- 358 tak samo jak to zamierza czynić pan Pawelka i/ i y: osoby z nim powiązane.
 359 także >podejmując tylko krótko temat Prudnika<. to co zos/ zostało
 360 powiedziane w Prudniku to jest dopiero pierwsza instancja. (.) i tutaj w tych
 361 naszych stosunkach polsko-niemieckich źle się dzieje najlepsza jest opcja
 362 zerowa. i tak jak pan poseł mówi/
 363 []
 364 S najlepsza jest pan powiedział. najlepsza opcja
 365 zerowa. =
 366 H = ale żeby dojść do zera trzeba się napracować. (.) to znaczy trzeba się
 367 napracować. każda ze stron musi mieć argumentację i to nie wystarcza że
 368 profesor Czaplński cytuje y: traktat dwa plus cztery gdyż w dwutysięcznym
 369 roku dopiero Stany Zjednoczone zrezygnowały z reparacji i było (.) to
 370 porozumienie niemie/ po/ zawarte pomiędzy Republiką Federalną Niemiec a
 371 Stanami Zjednoczonymi. (.) jeżeli/
 372 []
 373 D a porównajmy straty prawda Amerykanów czy Polak/
 374 Polaków.
 375 []
 376 H >no właśnie.< ale jeśli mówimy że nie ma problemu to dlaczego w
 377 dwutysięcznym roku zostało po/ zawarte to porozumienie?
 378 []
 379 S ale to pan/ pan myśli że w tych
 380 pozwach powinna być symetria? (.) pozew ze strony niemieckiej (.) pozew ze
 381 strony polskiej (.) pozew z niemieckiej (.) pozew z polskiej. Wtedy można
 382 dojść do opcji zerowej. =
 383 H = nie. (.) y: ważne jest/ ważnym jest że tutaj została podjęta ta uchwała y: z
 384 inicjatywy Ruchu Katolicko-Narodowego i posła Macierewicza i
 385 Czerwińskiego gdyż to dopiero pokazało że po stronie polskiej jest pewien/ jest
 386 pewne instrumentarium do rozwiązania problemu. i tutaj już w poniedziałek (.)
 387 w Bild Zeitung ukazał się/ >czołowy tytuł.< że Polska żąda czterdziestu
 388 milionów (.) euro a to jest dopiero pocz/
 389 []
 390 D miliardów. =
 391 S = miliardów. =
 392 H = miliardów. (.) czterdziestu miliardów euro. i tu dopiero jest/ to są straty

393 Warszawy. >tutaj się pisze o tym.< i zdajmy sobie z tego sprawę że ten
394 problem teraz trafił pod strzechy w Niemczech. (.) i dlatego ta uchwała była
395 dobra. trzeba powiedzieć sobie szczerze prawdę a tylko prawda doprowadzi
396 do rozwiązania. >nawet jeśli to jest bolesne.<

397 []
398 S to jeśli/ (.) jeśli pan powiedział pan o stratach Warszawy to
399 jest y: w studio pan Józef Menes. sekretarz komisji do s/ do/ do zbadania strat
400 wojennych Warszawy. dzień dobry panu. to jest taka liczba która została
401 oficjalnie potwierdzona przez (.) prezydenta Warszawy czy nie?

402 []
403 M to jest liczba pochodząca z/ z analiz prac
404 realizowanych przez wydział strat wojennych w latach czterdzieści pięć
405 czterdzieści sześć. (.) niestety wyniki tych prac zostały później
406 zarchiwizowane nie upublicznione szeroko. y: ona jest kwotą zaniżoną ponieważ
407 nie obejmuje strat w majątku skarbu państwa (.) jak również odpowiada tylko
408 jednej piątej y: >formularzy odszkodowawczych< złożonych przez
409 mieszkańców Warszawy w latach >czterdzieści pięć czterdzieści sześć.< podam
410 że (.) w czasie kiedy były składane te formularze w Warszawie mieszkało
411 około czterystu tysięcy osób w stosunku do milionu trzystu (.) kiedy mieliśmy
412 początek wojny/ (.) drugiej wojny/

413 []
414 S czy ja/ czy jak ta >warszawska komisja< liczy to myśli o
415 tym że kiedyś te liczby zmieniają się na prawdziwe pieniądze >które przyplyną
416 do Warszawy?< czy-to (.) jedno z drugim nie ma nic wspólnego?

417 M y: (.) uważamy że/ y: częścią raportu będzie niezależna analiza prawna. (.) ona da
418 odpowiedzi na/ y: na te pytania na te wątpliwości. y: i również zresztą zmienia
419 się sytuacja bo w tej chwili oświadczenie (.) o którym mówimy na które
420 powoływano się bardzo często że to oznaczało rezygnację przez rząd polski (.)
421 okazuje się jest nieformalne. może nie tak że jednoosobowo Bolesław Bierut.
422 było posiedzenie rady ministrów zwołane w niedzielę o dziewiętnastej. (.)
423 trwało trzydzieści minut natychmiast komunikat papowski oświadczenie jest
424 przez nikogo niepodpisane. nie ma uchwały Rady Ministrów w tej sprawie.

425 []
426 S czyli pan po/ popiera to co/ to co zrobili w pol/

- 427 po/ po/ posłowie/ w parlamencie?
 428 []
- 429 M podaję fakty. (.) to nie są interpretacje tylko fakty. =
 430 S = panie pośle a pan myślał kiedyś o wypędzonych?
 431 D ja myślałem nie w kontekście wypędzeń jako wypędzeń tylko tego że (.)
 432 zaczyna się taka (.) sytuacja jak właśnie przy Centrum do/ do Spraw
 433 Wypędzeń. że oczywiście (.) wielu Niemców ponosiło straty. wielu Niemców/
 434 []
 435 S ale/ ale myślę o
 436 cierpieniu wypędzonych. czy pan myślał czy nie?
 437 []
- 438 D ja myślałem/ ja zawsze myślę o
 439 tym że są przyczyny i skutki. (.) jeżeli nie byłoby wojny. jeżeli by nie było tak
 440 straszliwych zbrodni na polskim narodzie. >nie tylko na polskim narodzie< na
 441 narodzie żydowskim. na rosyjskim. na białoruskim. .hh to prawdopodobnie
 442 granice nie uległyby takim zmianom. ale z drugiej strony (.) my też
 443 wróciliśmy na ziemię odzyskane. >na ziemię zachodnie< (.) bo przecież kiedyś
 444 na y: w latach w wieku śred/ w wiekach/ w średniowieczu nawet do
 445 dziewiętnastego wieku >pod Wrocławiem mówiono po polsku.< zatem jeżeli
 446 >inne narody miały prawo powrotu do swojego gniazda to i Polacy je mieli.<
 447 [] []
- 448 S panie/ panie/
 449 panie pośle. y: dziękuję bardzo za rozmowę. a my zobaczymy y: sonde którą
 450 przeprowadził pan Jerzy Tepli. rozmawiał z wypędzonymi czwartego
 451 września tego roku w Berlinie.
-
- 452 W1 (**nagranie, tłumaczenie**): granica na Odrze i Nysie jest prowizoryczna. jest linią
 453 demarkacyjną nie jest natomiast wschodnią granicą Niemiec.
 454 T czy będzie się pan starał o odszkodowania?
 455 W1 tak.
 456 T gdzie pan mieszkał przed wojną?
 457 W1 na Dolnym Śląsku.
 458 T roszczenia są słuszne? czy są zgodne z prawem?
 459 W2 nie możemy udawać że nic się nie stało. nasze państwa i my powinniśmy usiąść przy
 460 jednym stole i spróbować rozwiązać tę sytuację. dążyć do rozwiązania z którym obie
 461 strony mogłyby żyć.

462 T czy roszczenia są uzasadnione?

463 W3 takie roszczenia są uzasadnione ale sam niczego nie chcę.

464 W4 nie mam żadnych roszczeń. mieszkałam nad Bugiem i cztery lata byłam w obozie w

465 Potulicach bo byłam Niemką.

466 W5 jestem ze Szczecina nie mam roszczeń chociaż pozostawiłam tam dwa duże mieszkania meble

467 wszystko. miałam wtedy piętnaście lat. zostały krzesła stoły zabawki. w czterdziestym szóstym

468 zostaliśmy wyrzuceni z mieszkania przez polskich żołnierzy. popychali mnie uderzali

469 karabinem w plecy. pozwolili się tylko ubrać. mieli nas zawieźć do obozu ale uciekliśmy.

470 S Korespondent Polsatu pan y: Jerzy Tepli jest gościem Czarnego psa czy białego

471 kota. pan (.) >rozmawiał z tymi wszystkimi wypędzonymi.< i co? (.) jaka/ jakie

472 tam są nastroje? czy nastroje są roszczeniowe? czy to są nastroje które mówią/ =

473 T = nie. y: nie są to nastroje roszczeniowe. dlatego że każdy z tych który mówi o

474 swojej tragedii. o swoim życiu. o swoich przeżyciach bardzo bolesnych (.)

475 kończy że nie ma roszczeń. tylko kilka osób zajęło stanowisko odmienne. ten

476 który z plakatem kwestionował w ogóle granicę polską dzisiaj jako/ nazywając

477 ją linią demarkacyjną. (.) y: każdy z nich w jakiś sposób podkreślał fakt że

478 >nie można człowieka pozbawić korzeni< jego y: życia. (.) a jego życie

479 rozpoczęło się (.) >po drugiej stronie Odry< i raczej w tym była jakaś nostalgia.

480 w wypadku pani Sybilli Dreher członka prezydium Związku Przesiedleńców

481 >która mówi że ona jeździ< z/ do pod Bydgoszcz po to żeby oglądać krajobraz

482 w którym się urodziła. (.) ale ona chciałaby tam żyć z ludźmi w sposób y: (.)

483 przyjazny (.) spokojny (.) godny.

484 S to w takim razie zobaczmy krótką rozmowę pana Jerzego Tepli z panią Eriką

485 Steinbach.

486 ES (**nagranie, tłumaczenie**): dla mnie jest ważne żeby ludzie czy to w Polsce czy to w Niemczech czuli

487 się bezpiecznie. żeby Polacy mieszkający w poniemieckich kamienicach nie obawiali się o swoje

488 domy a Niemcy nie gonili za niemożliwą do zrealizowania utopią.

489 S to-to mówiła przewodnicząca Związku Wypędzonych. i ja wiem co chce pan

490 powiedzieć. dlatego że okazało się że tak mówiła rozmawiając z polskim

491 dziennikarzem natomiast na sali w czasie kongresu mówiła zupełnie coś

492 innego. (.) posłuchajmy.

493 ES (**nagranie, tłumaczenie**): czy się to podoba czy nie. czy jest to do przeprowadzenia

494 czy też nie. indywidualne żądania są słuszne.

- 495 S to w takim razie (.) jak to wyglądało?
 496 []
 497 T pani Steinbachowa idzie dalej nawet. jest
 498 zwolenniczką y: zerowego rozwiązania maturalnego. z tym że powiada (.)
 499 owszem zerowe pod warunkiem jeśli będą wyeliminowane prawa o
 500 uwłaszczeniu (.) prawa o wypędzeniu. a więc otwiera puszkę Pandory.
 501 pieniądze załatwimy ale otworzymy zupełnie inną jeszcze groźniejszą sprawę.
 502 wszystko to co zostało po wojnie postanowione (.) jest nierealne (.) nie ma
 503 podstaw. =
 504 S = to żeb/ żeby położyć na stole y: tezę pat/ pan uważa że >ta uchwała
 505 polskiego parlamentu< była potrzebna czy nie była potrzebna?
 506 []
 507 T zdecydowanie była
 508 potrzebna. =
 509 S = dlaczego?
 510 T była potrzebna dlatego że ktoś Niemcom musiał powiedzieć wreszcie (.) słowo
 511 (.) prawdy. My od >tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego dziewiątego roku<
 512 Niemcom dziękujemy za wszystko. dziękujemy za granicę na Odrze i Nysie
 513 której wcale nie oni nam dawali. dziękujemy za y: poparcie Solidarności (.)
 514 Solidarność i bez tego by zwyciężyła. dziękujemy za odszkodowania dla
 515 praco/ dla >pracowników przymusowych w obo/ obozach koncentracyjnych<
 516 ale nie dostaliby tych odszkodowań gdyby nie było żądań >amerykańskich
 517 Żydów.< dziękujemy za NATO. dziękujemy za Unię. na litość boską niech w
 518 końcu Niemcy usłyszą słowo nie dziękuję ale że (.) mamy prawo czegoś żądać.
 519 domagać się. stawiać swoje stanowisko. (.) Niemcy bardzo nie lubią jak Polska
 520 jest nieposłuszna. trzykrotnie to zrobiła. w sprawie konstytucji. w sprawie Iran/
 521 Iraku. (.) natychmiast odezwały się głosy i ochło/ ochłodziła się atmosfera na
 522 linii niemiecko-polskiej.
 523 S i o tej atmosferze będziemy rozmawiać w trzeciej części Czarnego psa czy
 524 białego kota. (przerwa: 4 minuty 4 sekundy)
 525 S Czarny pies czy biały kot o stosunkach polsko y: niemieckich. pan Jerzy Tepli
 526 powiedział że atmosfera polsko niemiecka ochłodziła się ale dobrze że polski
 527 parlament podjął y: uchwałę w sprawie/ w sprawie reparacji. zobaczymy czy tego
 528 samego zdania jest pan Gerhard Gnauck korespondent Die Welt.
 529 G no (.) jednak >zawsze uważałem< że to ma dwie strony. z jednej strony (.) dobrze że

530 Niemcy się dowiadują więcej o historii Polski. było kilka okazji ku temu. był
 531 pierwszy y: sierpnia. było kilka imprez i wystaw byłem na niektórych w
 532 Niemczech poświęconych Powstaniu Warszawskiemu. z drugiej strony no
 533 trzeba sobie zdawać sprawę taką uchwałę przeciętny Niemiec nie bardzo
 534 rozumie. chyba że po/ taką konkretne żądanie prawda ogromnej sumy o której
 535 tutaj była/ była mowa. może już nie roztrząsamy tego może zaczniemy
 536 rozmawiać o tym co tak dobrze działa pomiędzy Niemcami i Polakami. no
 537 może to interesuje posła z Ligi Polskich Rodzin na przykład że największą
 538 grupę y: zagranicznych księży w Niemczech właśnie stanowią Polacy. może to
 539 jest argument y: też dla niektórych że największą licz/ największą grupę
 540 zagranicznych studentów y: w Niemczech również stanowią Polacy. więc ktoś
 541 korzysta z tej współpracy najwyraźniej.

542 []
 543 D panie redaktorze ja też w tym uczestniczyłem.
 544 tak że tu nie ma/ to jest bardzo dobrze.

545 []
 546 T no tak ale czy/ czy my Niemcom mamy tłumaczyć? czy Niemcy
 547 powinni Niemcom tłumaczyć? czy to my mamy być tymi którzy
 548 []

549 A no właśnie. to jest dobre pytanie.

550 T wyjaśniają Niemcom czy Niemcy powinni wyjaśniać? ((oklaski, muzyka))
 551 []

552 A to jest właśnie bardzo/ to jest bardzo/

553 S pani poseł. (.) pani poseł.

554 A to jest bardzo dobre pytanie. dlatego że przecież Niemcy naprawdę uważają
 555 Polskę za jakiś egzotyczny kraj. często mamy dowody na to. oczywiście mó/

556 []

557 S a to powiem pani że

558 pan Gerhard Gnauck napisał książkę specjalnie po to żeby pokazać że Polska

559 []

560 A bardzo dobrze.

561 S nie jest y: dzikim krajem. w tej książce jest/ >rozmaite rzeczy< o

562 nowoczesnej Polsce. o Powstaniu Warszawskim.

563 []

564 A więc pozytywne elementy też mamy. ale niestety

- 565 A my tutaj musimy stawiać czoła tym bardzo negatywnym. bo >trzeba jasno<
 566 []
- 567 D (pozytywne dziennikarstwo)
- 568 A określać cele przynajmniej w >naszej polityce zagranicznej< jeżeli patrzymy
 569 przez pryzmat (.) wyborów to teraz będzie kampania wyborcza w Niemczech i
 570 ten temat będzie nadal żywy. =
- 571 S = ale >pani poseł< nie/ nie boimy się takiego ostrego pilowania wewnątrz Unii
 572 Europejskiej? nie/ nie obawia się pani tego?
 573 []
- 574 A nie. nie boimy się bo teraz wszyscy się zdziwili że Polacy
 575 się odezwali. no wie pan (.) przyszedł czas że trzeba naprawdę jasno
 576 powiedzieć co nas boli i rzeczywiście tą prawdę y: przedstawić Niemcom.
 577 jeżeli państwo tego u siebie nie robią to jeżeli nas to zabolalo zwłaszcza teraz
 578 gdzie mamy tyle rocznic związanych z napaścią na Polskę i ze wschodu i z
 579 zachodu to należy uświadomić to tym Niemcom którzy niestety y: są skupieni
 580 wokół pana Pawelki i pani Steinbach.
- 581 T mówienie prawdy czasami zbliża ludzi. =
- 582 A = tak. oczywiście =
- 583 S = pan Gerhard Gnauck. (2.0) >odpowieź dla pani/<
 584 []
- 585 G y: mhm: pani mówi wprost patrząc
 586 na mnie że nie robimy. >proszę pani< robimy. i y: mogę tylko powiedzieć y:
 587 właśnie mówiłem o tych wystawach o tych różnych spotkaniach jest właśnie na
 588 Zamku Królewskim bardzo polecam jeśli pani jeszcze/ to/
 589 []
- 590 A ale pan czeka na
 591 roszczenia pan twierdzi że pan czeka jednak na te roszczenia () prawda?
 592 [] []
- 593 G momencik/ niech pani mi takich rzeczy nie wmawia
 594 proszę pani.
 595 []
- 596 A pan to powiedział przed chwilą. że lepiej poczekajmy na te roszczenia. =
- 597 G = momencik/ mo/ nie nie przepraszam prze/ pani mnie źle/ nie usłyszała. po/
 598 [] []
- 599 A ja uważam że nie należy na nie czekać. być

600 może. =

601 G = jest/ powiedziałem po pierwsze (.) że rząd widocznie myśli że poczekajmy
602 na procesy i skończą się tak jak w Prudniku, że polska strona wygra i się po
603 kilku takich sprawach y: =

604 H = wygra po piętnastu dwudziestu latach.

605 []

606 G Pruskie Powiernictwo uspokoi, bo Pruskie Powiernictwo >bardzo wyraźnie
607 powiedziało< stawiamy w pierwszej kolejności nie na tych którzy wyjechali
608 stąd w >czterdziestym piątym roku< tylko na tych przesiedleńców
609 z ostatnich lat i przegrali.

610 []

611 S ale/ ale/ ale pan mecenas powiedział wygra ale po piętnastu (.) dwudziestu
612 latach, i przez piętnaście dwadzieścia lat będziemy się zajmowali tylko y: tym
613 problemem w stosunkach polsko-niemieckich. =

614 G = >mam nadzieję że nie.<

615 []

616 S to czy nie łatwiej żeby politycy pobiegli na skróty i zrobili/

617 []

618 A oczywiście/ oczywiście że to na/

619 powinno być załatwiona na poziomie >przepraszam że przerwę< na poziomie
620 rządów. (.) rządy raz na zawsze powinny zamknąć tą kwestię, jeżeli mówimy o
621 panu profesorze Bartoszewskim to on również powiedział że na przestrzeni ostatnich
622 piętnastu lat żaden rząd tej kwestii nie załatwił, i będziemy mieli takie kwiatki
623 co chwilę jeżeli naprawdę raz na zawsze tej sprawy nie załatwimy. =

624 S = proszę bardzo =

625 H = te procesy są nam niepotrzebne, w Prudniku mamy pierwszą instancję, sły/
626 słysząc uzasadnienie uważam że jest trochę y: trudne będzie do przeforsowania,
627 mamy ewentualnie Europejski Trybunał Sprawiedliwości w Luksemburgu
628 gdzie trzeba będzie >ewentualnie skierować zapytanie.< jeżeli nie
629 odpowiedzialność odszkodowawczą państwa polskiego za działalność sądu od
630 os/ września ostatniego roku już Europejski Trybunał Sprawiedliwości to
631 wprowadził w orzecznictwo i tak dalej, mamy Strasburg >ewentualnie.< tak że
632 mamy lata lata lata, to nam nie jest potrzebne, i zrobmy jedno, zrobmy
633 usiądźmy i zamknijmy ten problem, nawet pani Steinbach dzisiaj dla Spi/ w
634 wywiadzie dla Spiegla powiedziała (.) że chce żeby to zostało zamknięte do

- 635 sześćdziesiątej rocznicy z/ y: zakończenia wojny w y: maju dwutysięcznego
 636 piętego roku. to już nawet pani Steinbach argumentuje. (.) ale/
 637 []
 638 T pani Steinbach w
 639 jednym dniu ma trzy opinie na ten sam temat.
 640 []
 641 A dokładnie. =
 642 H = ja wiem. ja wiem.
 643 []
 644 A tylko że pani Steinbach wywołała w ogóle ten problem prawda?
 645 []
 646 S a poza tym/ a poza tym dwóch polityków
 647 jest którzy niekoniecznie są pewny/ pewni swojego losu. z jednej strony
 648 []
 649 H zgadza się. zgadza się.
 650 S premier Belka. z drugiej strony kanclerz Schröder.
 651 [] []
 652 H ale tutaj/ to już/ zgadza się/ ale to już dotarło do Spiegla
 653 to znaczy już Spiegel na ten temat/ >tam się wypowiedziała pani Steinbach. to
 654 znaczy< mamy temat w Niemczech. i róbmy to i da/ dalej załatwiamy. =
 655 S = Je/ Jerzy Tepli krótko.
 656 []
 657 T () rząd niemiecki jest mistrzem świata w unikaniu
 658 odpowiedzialności finansowej jeśli chodzi o kraje na wschodzie za Odrą. jest
 659 mistrzem świata. ((oklaski, muzyka))
 660 S krótkie słowo pan Gerhard Gnauck. =
 661 G = i to pan mówi y: kilka miesięcy po zakończeniu miliardowych wypłat
 662 robotnikom przymusowym. =
 663 T = ale gdyby nie było żydowskich żądań amerykańskich nie daliby grosza
 664 Polakom.
 665 []
 666 G wie pan co? a kto wpisał do programu wyborczego w Niemczech że
 667 []
 668 T ale/ ale nigdy by Polacy nie dostali/
 669 G chcielibyśmy żeby Niemcy wypłacili byłym robotnikom przymusowym. to

- 670 niemiecka partia wpisała do programu wyborczego. nie pamięta pan?
- 671 [] []
- 672 T rząd to/ rząd to opłacił? rząd to płacił?
- 673 fundacja prywatna. rząd umył ręce. powiedział my nic na ten temat nie miał/
- 674 []
- 675 A oczywiście.
- 676 H = mamy możliwość zamknięcia. mamy s/ świadczenia wyrównawcze.
- 677 []
- 678 S i będziemy/ będziemy
- 679 próbowali zamknąć. króciutko Józef Menes. krótko.
- 680 M jest/ są/ obok dobrej współpracy są problemy które/ z historii które muszą być
- 681 załatwione. nie może być tego rodzaju relatywizacja spraw i to wywołała na
- 682 pewno działania między innymi prezydenta Warszawy.
- 683 S jak widać/ =
- 684 T = () słowo o Tomuschacie koniecznie.
- 685 []
- 686 S stosu/ stosunki/ stosunki polsko-niemieckie/ y; będą
- 687 trwały dalej panie/ panie redaktorze (.) krótko/
- 688 []
- 689 T Panie Krzysztofie jedno/ jedno słowo. profesor (.)
- 690 Tomuschat autorytet prawa międzynarodowego Uniwersytetu Humboldta w
- 691 Berlinie powiedział europejska pra/ o/ europejskie prawo nie zostało
- 692 naruszone. w Strasburgu żadne roszczenie nie będą miały szans. żadne. =
- 693 H = dobrze ale może być może po piętnastu dziesięciu latach.
- 694 []
- 695 S będziemy/ będziemy rozmawiać na pewno o
- 696 stosunkach polsko-niemieckich. może nie w Czarnym psie czy białym kocie ale
- 697 to jest temat rzeka i będzie trwał. dziękuję panom bardzo za udział w tym
- 698 programie. a państwo zobaczą co za tydzień będzie w Czarnym psie czy
- 699 białym kocie.

Zapis rozmowy nr 4

(w książce analiza programu znajduje się
w rozdziale 9.4, s. 214–221)

Program: „Debata”
Stacja: TVP1
Data emisji: 23 września 2004
Czas trwania: 45 minut
Prowadzący: Kamil Durczok (D), Piotr Baron (B)
Uczestnicy: Stefan Hambura (H)
Witold Góralski (G)
Karol Modzelewski (M)
Władysław Czapliński (C)
Marcin Libicki (L)
Adam Krzemiński (K)
Thomas Urban (U)
Rudi Pawelka (RP)
Benedykt Wietrzykowski (W)
Przemysław Pryka (P)

-
- 1 B Polska i Niemcy. czy stosunki między naszymi państwami obciążone będą złowrogim
2 hasłem nieprzejednanie polsko-niemieckie? o tym dziś goście i gospodarz Debaty Kamil
3 Durczok.
-
- 4 D dobry wieczór państwu. od wielu lat stosunki polsko-niemieckie nie były tak
5 złe jak dziś. dlatego chcę zapytać w debacie czy pieniądze mogą poróżnić
6 dwa narody. czy dwa narody które >prowadziły ze sobą wojnę< ale też mają w
7 historii słynny list polskich biskupów i mszę w Krzyżowej mogą wspólnie
8 budować Europę. jak mają ze sobą rozmawiać Polacy i Niemcy. proszę
9 oglądać Debatę. ((emisja filmu wprowadzającego))
- 10 D panie mecenasie czy mamy dziś podstawy prawne do tego żeby żądać
11 czegokolwiek od Niemiec?
- 12 H podstawy prawne (.) są. a czy trzeba żądać. no myślę że lepiej żebyśmy nie

- 13 żądali nic wzajemnie od siebie i >doprowadzili do tak zwanej opcji zerowej.<
14 D mhm. opcja zerowa to jest rozwiązanie które na razie nie wydaje się jakoś
15 szczególnie prawdopodobne bo sytuacja jest y: taka jaka jest. i pozwy z tamtej
16 strony i uchwała Sejmu z tej strony raczej nie wskazują na to żeby w
17 najbliższym czasie do tej opcji y: mogło dojść. co zatem y: powinni zrobić
18 Polacy w takiej sytuacji? (.) >na gruncie prawnym.<
19 H Polacy w takiej sytuacji powinni spojrzeć na to i się zapytać jakie mają
20 możliwości. .hh gdyż ażeby uzyskać opcję ze/ opcję zerową trzeba przedstawić
21 swoje argumenty gdyż nikt nie daje nic za darmo.
22 D a jakie mają możliwości prawne?
23 H prawne/ mamy wiele takich możliwości. to znaczy mamy tutaj y: no
24 oświadczenie i jednostronną deklarację z >pięćdziesiątego trzeciego roku.< .hh
25 y: gdzie y: rząd peerel zrzekł się reparacji. ale y: >to jest moje stanowisko< i
26 też innych osób y: w Polsce y: >dotyczyło to tylko enerde< a nie całych Niemiec.
27 D panie profesorze czy mamy podstawy prawne do tego żeby żądać
28 czegokolwiek od Niemców?
29 G wydaje się w oparciu o aktualny stan prawny y: możliwość dochodzenia
30 reperaturacji wojennych na dzień dzisiejszy y: >możliwość dochodzenia< nie
31 istnieje. ten (problem) w stosunkach polsko-niemieckich został zakończony.
32 D czyli co? (.) jesteśmy y: narażeni na ewentualną lawinę pozwów y: z drugiej
33 strony. lawinę pojedyncze nawet pozwy z drugiej strony. my nie możemy
34 odpowiedzieć na to w żaden sposób? =
35 G = myślę że tutaj trzeba po/ krótkie wprowadzenie. (.) potrzebne jest krótkie
36 wprowadzenie na temat podstaw y: prawnych albo prawno-międzynarodowych
37 dotyczących reperaturacji wojennych. podstawą jest umowa poczdamska i zgodnie
38 z umową poczdamską Polska miała uprawnienie do zaspokojenia się jeżeli
39 chodzi o reperaturacje wojenne z tej części która przypadła na Związek Radziecki.
40 .hh y: p/ y: w sierpniu >tysiąc dziewięćset czterdziestego piątego roku< między
41 Polską a Związkiem Radzieckim zostało poro/ a podpisane porozumienie i na
42 bazie tego porozumienia Związek Radziecki przekazał wszystkie swoje
43 uprawnienia dotyczące (.) tego majątku niemieckiego który znajdował się na
44 terenie Polski rdzennej a/ oraz na ziemiach odzyskanych przekazał
45 >bezpośrednio do wykonania Polsce.< została wtedy jeszcze ta część która
46 powinniśmy otrzymać/ z tej części y: otrzymać od Związku Radzieckiego
47 pobieranej (.) ze strefy okupacyjnej a później enerde oraz częściowo ze strefy/ ze

48 strefy okupacyjnej w zachodnich (.) ().

49 []

50 D panie profesorze ale to jest wszystko
51 bardzo skomplikowana materia prawnicza. czy wobec tego o czym mówił pan
52 mecenas nie jest jednak tak że uznanie iż zamykamy kwestie y: roszczeń i
53 reparacji wojennych na mocy zarządzenia y: dekretu Rady Ministrów
54 kierowanej przez Bolesława Bieruta jest jednak >zgodzi się pan< mocno
dyskusyjne?

55 G y: jest to uchwała (.) uchwała rządu. od strony prawno-międzynarodowej
56 została ona opublikowana. została póź/ kolejne rządy polskie y: ja mówię cały
57 czas z punktu widzenia prawno-międzynarodowego. przez kolejne rządy była
58 ona jakby przekaz/ przekazana i: potwierdzana wobec enerde i wobec
59 Republiki Federalnej Niemiec. jest zapis w protokole z rokowań y:
60 dotyczących traktatu z tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego roku. rząd polski
61 także nie podjął tej kwestii w roku tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątych
62 kiedy toczyła się dyskusja w ramach konferencji dwa plus cztery nad
63 wszystkimi problemami które miały zakończyć (.) problematykę niemiecką.

64 []

65 D panie profesorze ale nie
66 byliśmy państwem suwerennym/ w pełni suwerennym. czy pan nie uważa że
67 tak istotne decyzje jak decyzje o zrzeczeniu się ewentualnych odszkodowań za
68 działania wojenne y: no powinny być podejmowane jednak przez rząd co do
69 suwerenności którego nie ma żadnej dyskusji?

70 G nie ulega wątpliwości że y: uchwała y: rady ministrów z pięćdziesiątego
71 trzeciego roku została podjęta pod wpływem y: wyraźnym wpływem Związku
72 Radzieckiego. nie ma wprawdzie dowodów w jaki sposób to zostało
73 uczynione ale y: jest ona kompatybilna do rokowań które się toczyły w tym
74 czasie między Związkiem Radzieckim a enerde i którym zapowiedziano
75 właśnie że w-porozumieniu-z-rządem-polskim obydwie strony zrzekają się y:
76 Polska mówiła w tym czasie wobec całych Niemiec y: Związek Radziecki
77 wobec enerde z reperatury wojennych i tu mamy oczywiście y: /

78 []

79 D powinniśmy panie mecenasie y: honorować
80 legalność tego (.) dokumentu? tej uchwały?

81 H można się zastanowić nad legalnością. tutaj oczywiście y: jest też publikacja

82 profesora (Sandowskiego) w tej kwestii. y: pan Gontarski się dzisiaj
 83 wypowiadał na ten temat w Rzecz/ Rzeczpospolitej. ja myślę y: (.) nawet
 84 jeżeli przyjmimy że y: to u/ ujrzało światło dzienne a do tej pory nie ma
 85 notyfikacji. nie ma dokumentu który by pokazywał że to oświadczenie ta
 86 deklaracja została gdzieś notyfikowana. (.) rząd szuka. rząd polski szuka tego
 87 jeszcze w swoich archiwach y: nawet jeżeli to tutaj już y: przejdziemy do tego
 88 >do porządku dziennego nad tym< to i tak mamy tylko zrzeczenie się wobec
 89 enerde. tak że tak jak pan profesor /

90 []

91 D zostaje druga część Niemiec? =

92 H = ale momencik jeszcze. y: tutaj siedemdziesiąty rok y: w siedemdziesiątym
 93 roku nic o tym nie było zapisane. tylko jest notatka w biuletynie (.) tutaj rządu
 94 niemieckiego. polska strona nie ma >żadnego protokołu na ten temat.<

95 []

96 D panie mecenasie.

97 (.) prawnicy/ ro/ ro/ rozmowa y: prawników. rozmowa specjalistów panie
 98 profesorze a y: czy pan może odpowiedzieć na pytanie co i kiedy nam umknęło
 99 że doprowadziliśmy do takiej a: spirali wzajemnych pretensji polsko-
 100 niemieckich?

101 M historia nam umknęła po prostu.

102 D w jaki sposób?

103 M w taki sposób/ w taki sposób w jaki ona się ułożyła w czterdziestym piątym
 104 roku. no nie my układaliśmy y: warunki zakończenia wojny przecież. .hh y: te
 105 warunki zakończenia wojny to jest pewien skomplikowany splot postanowień
 106 którego kwestionowanie moim zdaniem nie jest bezpieczne dla nas również
 107 dzisiaj. ja wprawdzie nie uważam że ktoś nam zabierze (.) ziemie zachodnie
 108 ale podstawą prawną y: na której mocarstwa nam te ziemie przyznały był
 109 jednak układ poczdamski. ten sam układ poczdamski zawierał takie
 110 rozstrzygnięcia w sprawie (.) reparacji wojennych/ ja może teraz mówię zbyt
 111 prawniczo jak na historyka proszę mi wybaczyć. >jako historyk zresztą zajmuję
 112 się inną epoką.< więc y: ten sam układ y: poczdamski zawierał postanowienie
 113 w sprawie reparacji że one są płatne Związkowi Radzieckiemu a Związek
 114 Radziecki rozlicza się z nami. czyli z Polską Ludową. no. (.) y: przychyłałbym
 115 się do przypuszczenia, że uchwała rządu z pięćdziesiątego trzeciego roku

116 została podjęta nie bez y: istotnego wpływu radzieckiego.
 117 []
 118 D historia panie profesorze jest gruntem
 119 na którym pojawia się Pruskie Powiernictwo? pojawia się Rudi Pawelka? =
 120 M = o i to jest/ i to jest problem. to jest y: y: to jest powiedziałbym y: (.) doszło
 121 jednak ze strony niemieckiej/ chociaż nie ze strony rządowej. do takiego kroku
 122 który ma kolosalną negatywną wagę w psychologii stosunków
 123 międzynarodowych. .hh y: na ogół Polska jest w Europie traktowana jako
 124 >no kraj niezupełnie poważny.< który podejmuje uchwały kwestionujące
 125 rozstrzygnięcia .hh drugiej wojny światowej. niby dlaczego? otóż to jest
 126 reakcja/ ja pomijam oczywiście w tej chwili sprawę parlamentu tylko chodzi
 127 mi o atmosferę w Polsce która/ w której taka uchwała parlamentu została
 128 podjęta. to jest reakcja na akcję naruszającą elementarne poczucie
 129 bezpieczeństwa milionów Polaków na ziemiach zachodnich i północnych.
 130 []
 131 D panie profesorze jak się pojawiła
 132 taka akcja i pojawił taki człowiek to poznamy jego racje. jesteśmy w Bonn. (.)
 133 a w Bonn jest prezes rady nadzorczej (.) Pruskiego Powiernictwa Rudi
 134 Pawelka. dobry wieczór panie prezesie. czy pan się nie boi że wkrótce będą
 135 panem straszyć polskie dzieci?

136 RP ((tłumaczenie)): witam państwa. mam nadzieję, że tak nie jest. nie chcemy
 137 bowiem zrobić niczego strasznego. chcemy tylko załatwić pewną otwartą
 138 sprawę prawną która tak/ jako taka została widziana przez ministrów spraw
 139 zagranicznych swego czasu została ona poruszona w dużym wywiadzie w
 140 prominentnym niemieckim y: czasopiśmie. i chcemy po prostu tę sprawę
 141 załatwić raz na przyszłość.

142 D panie prezesie bardzo uważnie czytałem pańskie argumenty i próbowałem/ =

143 RP = mieliśmy tutaj już od dłuższego czasu o/ dyskusję na ten temat. wypędzeni
 144 odwiedzali licznie swoje stare strony rozmawiali z Polakami i myślę że
 145 teraz możemy porozmawiać otwarcie na temat pytania które wydaje się
 146 rzeczywiście dosyć skomplikowane. =

147 D = .hh no więc właśnie próbowałem/ czytałem pańskie argumenty.
 148 próbowałem zrozumieć pańskie racje bo rozumiem że y: jakby próba ich

149 zrozumienia jest y: podstawą jakiegokolwiek rozmowy. ale przyznam panu że
 150 jednej rzeczy (.) y: nie mogą zrozumieć. dlaczego w tak chłodny y: żeby nie
 151 powiedzieć cyniczny prawniczy sposób podchodzi pan do kwestii które wyk/
 152 wynikają z ludzkiej krzywdy. z ludzkiego cierpienia i z wielkiego dramatu
 153 jakim były/ y: była druga wojna światowa?

154 RP myślałem sobie że politycy podejmą ten temat tak jak to nam obiecywali.
 155 nasz rząd cały czas powtarza że Niemcy są właścicielami. to potwierdził
 156 trybunał konstytucyjny. podczas drugiej wojny światowej wiele rzeczy jakby
 157 zostało rozpoczętych ale nie należy odpowiadać niesprawiedliwością na
 158 niesprawiedliwość. trzeba przecież trzymać się przepisów prawa
 159 międzynarodowego. nie chcemy destabilizować Polski. chcemy wspólnie
 160 w tych sytuacjach gdzie jest to możliwe y: zamknąć sprawę która została w
 161 ten sposób otwarta. to jest nasz cel.

162 D .hh ale pan mówi nie chcemy destabilizować. tymczasem czy się to panu
 163 podoba czy nie w Polsce stał się pan y: symbolem Niemca który sięga po
 164 polską własność. (.) nieswoją własność. po co pan to robi?

165 RP ponieważ chciałem uzyskać rozwiązanie także dla pojedynczych ludzi.
 166 obecnie wiele osób cierpi jeszcze nadal także i w Niemczech ze względu na
 167 rezultaty drugiej wojny światowej. i uważamy to za bardzo bolesne że w
 168 Polsce nadal mieszkają Polacy niemieckiego pochodzenia którzy nie mogą
 169 odzyskać swojej własności ze względu na to pochodzenie. tego nie
 170 rozumiemy. siedemnastego września zapadł wyrok na mocy którego
 171 niemiecka wysiedlona której odebrano dom tylko ze względu na jej
 172 pochodzenie. ten wyrok mówi że w Europie w Unii Europejskiej jest to
 173 niemożliwe. ten wyrok jest dla niej korzystny. i ci którzy chcieliby odzyskać
 174 swoją własność przynajmniej jej część ponieważ uważają że należą na tych
 175 ziemiach do mieszkańców tych ziem powinni uzyskać restytucję. co
 176 obowiązuje również obywateli polskich i obywateli innych krajów. takie
 177 działania uważamy za dyskryminujące.

178 D to były raczej Rudiego Pawelki. dziękujemy y: za rozmowę. .hh mam pytanie do
 179 pana Thomasa Urbana. bo (.) pan napisał (.) w jednym z artykułów tak. dziś
 180 Niemcy wykazują daleko idącą zgodność że wypędzeni byli ofiarami w
 181 rozumieniu prawa i wedle nauczania kościoła. to że w katolickim kraju jakim

182 jest Polska w tej kwestii prawie wszyscy publicyści stosują kategorię winy
183 zbiorowej której nie da się pogodzić z chrześcijaństwem zdumiało
184 niemieckich publicystów. czy pan nie ma wrażenia panie redaktorze że a:
185 przyjmując taki punkt widzenia i wedle tej logiki trochę zapominamy kto
186 rozpętał tę wojnę?

187 U ((mówi z niemieckim akcentem)) to akurat teraz z tą argumentacją właśnie pan
188 argumentuje kategorią winy zbiorowej. ale w tej całej debacie od strony
189 niemieckiej o ile ja je rozumiem. ja myślę że ja je intensywnie obserwuję. (.) y:
190 chodzi o to że (.) duża część wypędzonych >i może to dziwi większość tu
191 obecnych według mnie też Erika Steinbach należy do nich< chce ugody i chce
192 porozumienia i póki z y: z Polską. i ja nie mówię o pokoju prawnym. ja
193 mówię o pokoju moralnym i psychologicznym.

194 D tylko że problem polega na tym że niezależnie od tej woli do sądów wkrótce
195 zaczną >już zaczynają na dobrą sprawę< spływać te pozwy. i dobra wola nie
196 ma tutaj (.) nic do rzeczy. pozwy będą i be/ będziemy musieli się jakoś y: y:
197 sądy będą się musiały jakoś do nich ustosunkować. zanim to nastąpi upłyńie
198 []

199 U [] na razie mieliśmy/

200 D bardzo wiele czasu i teraz pytanie (.) jak budować te stosunki

201 []

202 U tak/

203 D polsko-niemieckie w tym czasie. kiedy nie ma jednoznacznych rozstrzygnięć w
204 tej sprawie. =

205 U = to trzeba/ m: (.) ja myślę że y: odnośnie s/ sprawy reparacji być może ten
206 status quo który my mamy on jest mniejszym złe/ złem. on nie jest tak całkiem
207 źle. ale chciałem mówić coś innego. ile teraz mamy w ogóle procesów
208 popieranych w Polsce przez Ru/ Rudy/ przez Rudiego Pawelki i przez
209 Powiernictwo Pruskie? .hh mieliśmy jeden który został y: wniosek y: Niemki
210 popierany przez y: Powiernictwo zostało odchylony w Prudniku .hh y: parę dni
211 temu. to na razie był jeden proces. to jest y: inicjatywa prywatna. za tym nie
212 sto/ nie stoi żadna partia (.) nie stoi rząd. nie stoi () . nikt nie stoi.

213 []

214 D panie redaktorze tylko nie

215 musi. (.) te pozwy będą sływały niezależnie od woli rządu. czy od tego czy y:
 216 []
 217 U ale/ ale
 218 D rządy będą je popierały czy nie. tutaj deklaracje >polityków nie mają nic
 219 [] []
 220 U ja nie/ ale ja/ ale/ ale/ ale/
 221 D wspólnego w tej sprawie.< pytanie o stosunki w międzyczasie. =
 222 []
 223 U ale po co są sądy?
 224 = przecież demokracja musi wytrzymać że ktoś idzie do sądu.
 225 D racja. czy pan dostrzega y: panie pośle w Niemczech ofiary tej wojny?
 226 L panie redaktorze. no oczywiście że/ że nie ma mowy o/ o tym żeby traktować
 227 Niemcy jako ofiary. indywidualnie to oczywiście każdy jest ofiarą kto cierpi.=
 228 D = (czyli) pan stosuje kategorię winy zbiorowej? =
 229 L = nie-nie. panie redaktorze. zapomnijmy o pojęciu winy zbiorowej. no Niemcy
 230 rozpoczęły wojnę popiera/ cały naród niemiecki popierał Hitlera. no można
 231 powiedzieć że cały dlatego że do ostatniego dnia wojny Niemcy z
 232 niezwykłym uporem >mogą nawet o sobie powiedzieć że po bohatersku<
 233 bronili Hitlera i Trzeciej Rzeszy. więc to naród niemiecki niestety musi
 234 odpowiadać za to co naród niemiecki zrobił. >to nie jest kategoria winy
 235 zbiorowej.< po prostu decyją y: mocarstw w Poczdamie o-której-była-mowa
 236 zapadły takie decyzje. ale panie redaktorze. ja bym chciał zwrócić na jedną
 237 rzecz uwagę która jest w tej całej bardzo przykłej sprawie. bo wydawało się
 238 przez pierwszą dekadę po upadku porządku y: jałtańskiego wydawało się że tu
 239 panuje pewien pokój w tych sprawach. .hh i to jest bardzo smutna sprawa że
 240 strona niemiecka to rozkręciła. nie polska tylko niemiecka. ale jedna rzecz jest
 241 bardzo ważna. że w tej argumentacji którą tu panowie profesorowie prawa
 242 podnoszą >i pan mecenas prawda< niezwykle zawiłej i skomplikowanej i nie do
 243 rozstrzygnięcia. (.) to jednak okazuje się kilka rzeczy. pierwsza rzecz to ta że
 244 absolutnie nawet argumentacja prawna międzynarodowa jest korzystniejsza dla
 245 Polski. że Niemcy są bez szans prawnych a Polacy nie są bez szans. bo jak
 246 słusznie pan mecenas Hamburga mówił (.) ten węzłowy moment prawda te (.)
 247 bierutowskie zrzeczenie się po pierwsze odnosiło się do enerde bo myśmy w
 248 ogóle erefenu nie uznawali. =

- 249 D = panie pośle jeśli/ jeśli jest po naszej stronie racja prawna to po co w takim
 250 [] []
- 251 L ale/ ale ()/ tak ale chciałbym teraz dodać
- 252 D razie ta uchwała Sejmu. to po co w takim razie ta uchwała Sejmu którą
 253 [] []
- 254 L tak. więc panie redaktorze ale właśnie chcę/
 255 D niektórzy nazwali strzelaniem z armaty do wróbla? =
- 256 L = panie redaktorze >ale właśnie chcę powiedzieć.< w tej debacie wyszła
 257 jedna rzecz fantastyczna. że prawo międzynarodowe/ każde prawo. ale prawo
 258 międzynarodowe. nie może abstrahować od fundamentalnych zasad
 259 moralnych. .hh i tutaj właśnie to jest tak istotne że >to co powiedział pan
 260 profesor Modzelewski< czterdzieści pięć lat było zawieszenia polskiego po/
 261 zgłaszania polskich pretensji a teraz to się uruchomiło. ale na skutek nie
 262 polskiej jakiejś intencji. >na skutek tego że Niemcy rozpoczęli.< uchwała Sejmu
 263 żeby powiedzieć panie (.) redaktorze uchwała Sejmu daje fantastyczne
 264 narzędzie rządowi. .hh rząd może teraz z zupełnie inną siłą występować.
 265 []
- 266 D rząd nie chce z tego narzędzia/
 267 rząd nie chce z tego narzędzia panie pośle korzystać.
- 268 []
- 269 L ale jak się okazuje rząd nie chce skorzystać. =
- 270 D = ale jeśli rozmawiamy na gruncie sprawiedliwości (.) moralności (.)
 271 zasadności nie prawnej tylko moralnej tych wniosków. to chciałbym zapytać o
 272 rzecz następującą. czy punktem wyjścia do uczciwej debaty polsko-niemieckiej
 273 jest y: taki oto punkt widzenia. w czasie wojny i po wojnie dokonywało się
 274 bezprawie. większego bez porównania większego bezprawia dokonywali
 275 Niemcy. ale nie należy zapominać y: także o tym y: bezprawiu które były e:
 276 które było dokonywane wobec Niemców. czy to może być grunt na którym
 277 rozmawiamy o historii? rozmawiamy o wzajemnym zadośćuczynieniu?
- 278 L no to był grunt listu biskupów prawda?
- 279 D panie Adamie.
- 280 K wydaje mi się że tak. to znaczy (.) istnieje coś takiego jak empatia. wczucie
 281 się w los drugiej strony. nawet wtedy kiedy ten drugi jest/ był wrogiem i y:
 282 ponosi winę jak to Jaspers powiedział (.) kryminalną polityczną moralną i
 283 metafizyczną. ale również ofiara (.) jest w jakiś sposób odpowiedzialna za to

- 318 D i wszystkim co po niej nastąpiło.
- 319 []
- 320 K zgoda ale (.) osiemdziesiąty dziewiąty rok jest cezura, i to
- 321 pozytywną cezura y: w dziejach Europy. padł komunizm. padł mur berliński. y:
- 322 po raz pierwszy jesteście po zwycięskiej stronie. y: jak gdyby słonecznej
- 323 stronie historii. ponieważ sami się wyzwoliliśmy i (.) nie potrafimy (.)
- 324 rozwinąć w sobie tego (.) y: tej empatii tego wczucia się w drugą/ no wie Pan/
- 325 []
- 326 L ale potrafimy. tylko nam nie dają.
- 327 K ta/ tego dialogu tego dialogu/ z tego dialogu/
- 328 []
- 329 L Niemcy nam nie dają. robiliśmy co się dało.
- 330 []
- 331 K nie. nie robili/ nie robili
- 332 posłowie tego co się dało. dlatego że (.) to nie jest/
- 333 []
- 334 L kiedy w dziewięćdziesiątym ósmym
- 335 roku Bundestag podejmował () to myśmy nie zareagowali na to (.)
- 336 []
- 337 K nie ja mówię o/ ja mówię o/ ja mówię o tym co było/
- 338 L cierpliwieśmy to znosili.
- 339 []
- 340 K nie-nie-nie była/ była dość ostra y: replika polska.
- 341 []
- 342 L no ale nie było odpowiedzi w
- 343 Sejmie. =
- 344 K = była. =
- 345 L = no ale nie było odp/
- 346 []
- 347 K była. (.) no była. była i to była dość ostra. natomiast w tym
- 348 wypadku tutaj y: wydaje mi się że >nawet ta deklaracja tak jak jest
- 349 sformułowana.< ja rozumiem jej motywację. ja rozumiem również .hh y:
- 350 sposób nacisku. położenie jak-gdyby na stole tego szacunku polskich strat po
- 351 to żeby do świadomości y: >niemieckiej klasy politycznej< polityków y: to

- 352 doszło. nie rozumiem natomiast że ta deklaracja nie ma tego fundamentu/
 353 []
- 354 D no właśnie tylko co ma dojść? bo to jest/ to
 355 jest pytanie. jak sie/ jak się zgodziliśmy że y: Pruskie Powiernictwo jest
 356 []
- 357 K nie ma funda/
 358 D organizacją marginalną która nie uzyskuje y: rzeczywistego rzetelnego
 359 poparcia właściwie żadnej z y: sił poważnych politycznych. choć można by
 360 powiedzieć czy/ czy/ czy milczenie cedeu jakby pod tym względem czy brak
 361 jakby jednoznacznego y: >odniesienia się do tego jest dobre czy złe.< ale
 362 generalnie nie uzyskuje y: jakiegoś zasadniczego poparcia. czy to jest y: (.) y:
 363 no coś nad czym powinniśmy przechodzić do porządku dziennego? czy/
 364 []
- 365 K nie. do porządku dziennego nie =
 366 D = czy odwrot/ czy wydawać w tej sprawie uchwałę sejmową?
 367 K wydaje mi się że tutaj jest niewspółmierność środków. i stąd te metafory
 368 strzelanie zy: armaty do wróbla. to Thomas i ja użyliśmy tego y: tej metafory.
 369 dlatego że są działa które powinny strzelać wtedy kiedy jest naprawdę
 370 wielkie zagrożenie i nie wolno pewnych środków dewaluować. Rudi Pawelka i
 371 po i/ i: Powiernictwo Pruskie jest organizacją marginalną. na pewno będziemy
 372 mieli do czynienia z pozwami ale te pozwы dotyczą też (.) nie wypędzonych to
 373 jest też .hh taka/
 374 []
- 375 L ale Stoiber nie jest marginalny.
 376 []
- 377 K chwileczkę nie/ ale nie przechodźmy do Stoibera teraz. =
 378 L = nie. Stoiber () =
 379 H = przejdźmy do/ =
 380 D = pan mecenas Hambura.
 381 H przejdźmy do y: (.) zdań rządów i tutaj odpowiedniego >podejścia do tematu.<
 382 rząd niemiecki mówi że wywłaszczenia te wtedy były niezgodne z prawem
 383 międzynarodowym. rząd polski jest innego zdania/ =
 384 K = które wyw/ wywłaszczenia?
 385 H wtedy. powojenne wypędzenia i-tak-dalej.
 386 K czterdzieste lata? czy siedemdziesiąte?

387 H czterdzieste. (.) wiemy. (.) wypędzenia. i to dotarło pod strzechy. (.) do każdego (.)
388 mieszkańca (.) w Niemczech bo Bild Zeitung już o tym pisze. (.) a jak reaguje
389 Frankfute/ Frankfurter Allgemeine też/ też jest bardzo ciekawe. (.) bo mówi że
390 te czterdzieści miliardów którz/które Polacy chcą od nas (.) jeżeli odejmiemy
391 od tego te samochody które zostały nam skradzione to jeszcze i tak coś
392 dostaniemy od Polaków. tak że/ y:/ i to pisze Frankfurter Allgemeine Zeitung.
393 tak że sięga bardzo nisko do argumentacji. =

394 L = ale żeby uzupełnić to co pan mecenas powiedział. to właśnie tam () że
395 zaleją Niemcy pozwy polskie. Niemcy dowiadują się teraz. zwykli Niemcy.
396 czytelnicy Bildu. dowiadują się że ofiarami byli nie-tylko Niemcy. nie tylko
397 holokaust. ale po raz pierwszy dowiadują się że w ogóle mogą istnieć jakieś
398 polskie roszczenia. to jest osiągnięcie.

399 []
400 D porozmawiajmy zatem z: tymi o których rozmawiamy y: (.)
401 od kilkunastu czy kilkadziesiątu (.) y: minut i posłuchajmy historii które e: są
402 materiałem y: do tego nad czym później zastanawiają się prawnicy (.)
403 dziennikarze historycy również. Piotr Baron program trzeci Polskiego Radia
404 i jego goście.

405 B tak oddajmy choć na chwilę głos y: tym którzy są bohaterami naszego
406 dzisiejszego zdarzenia i naszego spotkania. w studiu goście/ w studiu debaty
407 goście. za każdą/ za każdym słowem odszkodowanie kryje się dramat ludzki.
408 .hh pan Benedykt Wietrzykowski przyjechał do nas z Gdyni. w tysiąc
409 dziewięćset trzydziestym dziewiątym został wysiedlony. (.) niedaleko bo pod
410 Poznań. .hh potem po wojnie w tysiąc dziewięćset czterdziestym piątym
411 oszacowano jego straty majątkowe na (.) sto dziesięć tysięcy złotych. starych
412 polskich złotych czyli przedwojennych. >dodajmy że wtedy pensja wynosiła
413 czterysta złotych a więc< (.) to był olbrzymi majątek. no i zwrócił się do rządu
414 niemieckiego o: odszkodowanie. panie Benedykcie (.) i co?

415 W ja jestem prezesem stowarzyszenia Gdynian Wysiedlonych. reprezentuję
416 grupę sześciuset członków/ ponad sześciuset członków. z uwagi na to że (.)
417 Gdynia jako pierwsze miasto w Polsce w okupowanej Polsce została
418 wysiedlona. z Gdyni miasta wysiedlono osiemdziesiąt procent mieszkańców
419 ze stu dwudziestu siedmiu tysięcy. (.) wówczas jeszcze nie było urzędów do
420 spraw przesiedleńczych. ludzi ładowano do wagonów bydlęcych. (.) wożono
421 transportami w zak/ y: zadrutowanych wagonach bez możliwości dokonania

- 422 potrzeb. bez posiłku. bez niczego. w ten sposób potraktował okupant
 423 niemiecki polskie miasto które budowane było w okresie międzywojennym
 424 jako okno na świat. =
- 425 B = Panie Benedykcie jak się zakończyła pa/ pańska sprawa?
 426 W nasza/ moja osobista sprawa to jest tylko marginesem spraw tych wszystkich
 427 członków których ja prezentuję. odmową. (.) odmową dlatego że (.) nie
 428 zostaliśmy wysiedleni na (.) teren (.) Rzeszy z trzydziestego siódmego roku.
 429 odmową została załatwiona sprawa w Genewie również gdzie w organizacji
 430 ioem składane były nasze pozwy. między innymi nasz/ mój pozew za to że
 431 uznano że okupantem który przejął nasze y: nasz majątek był obywatel
 432 niemiecki również zniszczył zgrał wywoził to wszystko a wywożono
 433 przecież nie tylko wagonami. statkami. wywożono to wszystko i grabiono.
 434 zniszczono nasze dzieciństwo. zniszczono naszą inteligencję. w lasach
 435 Piaśnicy o których się tak mało mówi. dwanaście tysięcy ludzi/ dwanaście
 436 tysięcy mężczyzn zginęło zostało rozstrzelanych. w y: obozie
 437 koncentracyjnym który pierwszy zaczął (.) y: pracować. nazwijmy to w
 438 cudzysłowie pracować. (.) zginęło osiemdziesiąt pięć tysięcy ludzi w Stuthoffie.
 439 i o tym się nie mówi. =
- 440 B = pana sprawa została nierozwiązana a co pan zamierza zrobić dalej?
 441 []
 442 W moja sprawa i moich członków nie została
 443 rozwiązana. (.) jak również nie zostały rozwiązane sprawy p/ polsko-
 444 niemieckiego pojednania (.) polsko/
 445 []
 446 B co pan zamierza zrobić dalej. niech pan powie.
 447 []
 448 W co ja zamierzam zrobić
 449 dalej. my również tworzymy/ jesteśmy jednym z członem tworzącym polsko/
 450 Polskiego Powiernictwa które będzie skarżyło (.) do trybunału
 451 międzynarodowego. międzynarodowy trybunał zosta/ y: pan Sy: Schröder
 452 został ostrzeżony przez nas (.) listem który wysłaliśmy dwudziestego-
 453 szóstego-lipca-na-jego-ręce-do-tej-pory-nie-mamy-odpowiedzi. .hh ani od pana
 454 Schrödera ani od rządu polskiego który również został poinformowany że
 455 taki list do niego skierowaliśmy uprzedzając go o faktach jakie będą .hh w tej

456 chwili konsekwencją. (.) ja/

457 []

458 B takich emocji takich historii jest bardzo dużo. z trochę

459 inną sprawą przyjechał dziś do studia pan Przemysław Pryka. (.) pan

460 Przemysław Pryka mieszka w Głogówku. pana sprawa jest trochę inna i można

461 powiedzieć że (.) pana sprawa zakończyła się szcześnie. niech pan o niej

462 krótko opowie.

463 P dokładnie. przyjechałem do państwa z Głogówka. y: może na wstępie taka

464 krótka historia. w siedemdziesiątym szóstym roku rodzice przyjechali z

465 Ostrowa Wielkopolskiego na/ y: do Głogówka. wynajęli wtedy parter

466 kamienicy od byłej właścicielki pani Gertrudy Golba. przez cztery lata opłacali

467 jej regularnie czynsze. w osiemdziesiątym roku pani Gertruda Golba y:

468 zwracając się z wnioskiem do Rady Państwa poprosiła o (.) zrzeczenie się

469 polskiego obywatelstwa i zgodę na wyjazd do Republiki Federalnej Niemiec.

470 taką/ y: otrzymała dokument podróży. specyficzny dokument podróży.

471 wyjechała do Niemiec zrzekła się praw do tej nieruchomości. cztery lata

472 później otrzymała odszkodowane/ odszkodowanie za pozostawione mienie.

473 przez trzynaście lat budynkiem administrowało empegiekaiem. y: również od

474 dziewięćdziesiątego trzeciego do dwutysięcznego pierwszego my objęliśmy

475 administrację nad tym budynkiem .hh zleconą nam przez urząd miejski w

476 Głogówku. w momencie kiedy zainwestowaliśmy kilkadziesiąt tysięcy złotych

477 w ten budynek pojawiła się córka pani Gertrudy Golby z prawomocnym

478 postanowieniem sądowym o nabyciu spadku. co ciekawe w tym

479 postanowieniu nie było określone co wchodzi w skład tego spadku więc można

480 podważać czy była to aby na pewno ta kamienica. od tego momentu

481 postanowiliśmy szukać y: prawdy w wszelki nam możliwy sposób.

482 zwróciliśmy się (.) do Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego. do pani wojewody

483 z zapytaniem o (.) stan prawny tej nieruchomości. po przeprowadzeniu

484 wewnętrznego badania wojewoda określiła że budynek od dwudziestu lat

485 faktycznie należy do skarbu państwa tylko że głogówecy urzędnicy nie

486 dokonali wszelkich formalności w roku osiemdziesiątym i nie wpisali tego

487 budynku do księgi wieczystej.

488 []

489 B kto jest w tej chwili właścicielem tego budynku?

490 P na tą chwilę właścicielem jest skarb państwa ponieważ sprawa zawędrowa/

- 526 D () zmiany stanowiska rządu niemieckiego? =
- 527 C = jakich (.) y: roszczeń? y: (.) jakich pozwów?
- 528 D no roszczeń/ są/
- 529 []
- 530 C bo tutaj/ nie ale to są/ musimy bardzo precyzyjnie rozgraniczyć dwie
- 531 kategorie. (.) dwie różne kategorie. pierwsza kategoria to są/ to jest kwestia
- 532 mienia osób które zostały z Polski wysiedlone na podstawie decyzji
- 533 poczdamskich do roku pięćdziesiątego szóstego. generalnie rzecz biorąc
- 534 prawda? największa fala była w latach czterdzieści cztery czterdzieści
- 535 dziewięć. i (.) ta sprawa jest zamknięta z punktu widzenia roszczeń
- 536 majątkowych. tu jest y: klarowny stan prawny y: umowa poczdamska jest
- 537 podstawą dla (.) wysiedleń y: i jesteśmy w stanie również y: zgodzić się jak
- 538 przypuszczam znaleźć podstawę prawną ().
- 539 []
- 540 D a wysiedleni później?
- 541 C y: wysiedleni później. po/ zwłaszcza w okresie y: gierkowskim prawda? czyli
- 542 od roku tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego. tutaj jest o tyle skomplikowany
- 543 problem że jest grupa osób y: w stosunku do których y: warunkiem wyjazdu
- 544 (.) zgody na wyjazd z Polski było zrzeczenie się obywatelstwa polskiego (.) i
- 545 zrzeczenie się majątku. prawda? teraz (.) nie wiemy precyzyjnie/ ja nie jestem
- 546 w stanie powiedzieć nigdy się nie zetknąłem (.) z jasną odpowiedzią w jaki
- 547 sposób doszło do zrzeczenia się majątku. prawda? y: być może sprawa została
- 548 postawiona y: dostajesz zgodę na wyjazd pod warunkiem że podpisujesz
- 549 umowę sprzedaży kamienicy (prawda)? y: możemy się zastanawiać (.) czy (.) to
- 550 nie była jakaś forma (.) przymusu. (.) ale to jest/
- 551 []
- 552 D groźby albo przymusu.
- 553 L ale zdaje się że to było zawarte w porozumieniu tym Gomułki z Niemcami. że
- 554 właśnie tam był wyjazd/
- 555 []
- 556 D no właśnie panowie. wkraczamy na niezwykle skomplikowany grunt.
- 557 pojawiają się pozwy/ pojawiają się pozwy. pojawia
- 558 się uchwała o reparac/ (natomiast) pytanie jak z tym wszystkim sobie radzić?
- 559 []
- 560 C to się wszystko zgadza. nie/ ja tego nie kwestionuję (.) ja tego nie kwestionuję.

561 D bo mamy klinch. albo impas. jak kto woli. z jednej strony mamy zapowiedzi
 562 pozwów Pruskiego Powiernictwa. z drugiej strony mamy rząd który mówi że
 563 kwestia jest zamknięta. z trzeciej strony mamy y: parlament który mówi/
 564 uchwałę uchwalamy. przyjmujemy w takim kształcie jak ona ujrzała światło
 565 dzienne. >jest pytanie jak z tego wyjść?< bo my jesteśmy we wspólnej Europie
 566 od pierwszego maja i mamy budować przyszłość.

567 []

568 L panie/

569 L panie redaktorze. więc ja chciałbym nawiązać do samego początku tej audycji.
 570 że stosunki polsko-niemieckie nigdy nie były/ czy dawno nie były tak złe jak
 571 teraz. ja się z tym nie zgadzam. dlatego że rzeczywiście jest to co powiedział
 572 pan redaktor. my jesteśmy we wspólnym organizmie politycznym jako dwa
 573 suwerenne państwa Unii Europejskiej. ale we wspólnym organizmie bardzo
 574 ściśle o współpracy na co dzień wszystkich ze wszystkimi. czy ktoś
 575 odczuwa tą współpracę czy nie jego życie dzisiaj zostało włączone w pewien
 576 mechanizm współpracy. i ja tu protestuję przeciwko opinii że stosunki są
 577 bardzo złe. emocji/ stosunki złe tośmy mieli z Niemcami i to wiemy na czym
 578 polegają złe stosunki. prawda? one nie są złe. jest bardzo dużo emocji które
 579 rzeczywiście powinny się stopniowo wyciszyć. .hh ale powiedzmy no że/ trudno
 580 nie wrócić do tego pytania. no kto zaczął przed paru laty? (.) no więc niech

581 []

582 D to jest/ no więc właśnie/ to jest/

583 L ten ktoś przestanie. a tu trzeba przyznać że Erika Steinbach (.) trochę się
 584 wycofała (.) trochę się wycofała. bo już z/ odcięła się od Pruskiego
 585 Powiernictwa. >trzeba< ale dla/ ale/

586 []

587 U ona teraz ma taką samą pozycję jak rząd polski.

588 []

589 L ale/ ale dlaczego ona się
 590 wycofała?

591 []

592 U i Polacy powinni ją teraz popierać. bo ona ma pozycję jak rząd polski. tak/

593 []

594 L nie/ nie panie redaktorze nie

595 przesadzajmy. dlaczego ona się wycofała? dlatego że reakcja w Polsce była

596 gwałtowna. dlaczego Stoiber nagle robi jakieś awanse polityczne Polski?

597 bo reakcja/

598 []

599 D ale to różnica tylko dlatego że pani Steinbach jest w większym stopniu
600 politykiem niż pan Pawelka? pan Pawelka patrzy na to z punktu widzenia (.)

601 []

602 L nie ale pani Steinbach/

603 D firmy którą założył czyli Pruskiego Powiernictwa i chce na tym po prostu

604 [] []

605 L ale panie redaktorze ale/ oczywiście.

606 D zarobić pieniądze?

607 []

608 L oczywiście (.) panie redaktorze. pani Steinbach nie jest sama. ją z
609 rozpędu poparła Angela Merkel. poparł ją Stoiber. ale oni wiedzą dokładnie
610 to co powiedział pan redaktor. że jesteśmy we wspólnej Europie i nie można
611 wojować. i oni już się wycofują. wycofują się dlaczego? bo reakcja w Polsce
612 była spontaniczna.

613 D panie redaktorze.

614 U ja nie zgadzam się z tym. .hh po pierwsze my mamy do czynienia z wielkim

615 nieporozumieniem. są emocje w Polsce. bardzo wielkie. my wiemy. ale w

616 Niemczech nie ma emocji. =

617 L = słyszał pan Rudi Pawelkę? =

618 U = być może u pana Pawelki. ale generalnie w Niemczech nie-ma (.) emocji.

619 Niemcy nie rozumieją i nawet tu jest niesmaczny dowcip. co było w gaze/ w y:

620 Frankfurter Allgemeine. (.) ale to/ to znaczy że ten cały problem jest

621 []

622 H no właśnie.

623 U traktowany niepoważnie. i w/ akurat w tym przypadku niesmacznym sposobem

624 []

625 H bardzo poważnie/ bardzo poważnie.

626 U y: ale/ to jest pierwszy punkt. drugi punkt bardzo ważne nieporozumienie (.)

627 nikt w Niemczech oprócz marginesu nacjonalistycznego który niestety istnieje

628 i w nowych landach większy niż y: na zachodzie (.) .hh kwestionuje winę

629 odpowiedzialno/ y: kwestionuje winę odpowiedzialności i tak dalej Niemców

630 za wojnę. tu jest ogólna (.) zgoda w społeczeństwie niemieckim że Niemcy

631 rozpętali wojnę mają y: nosić odpowiedzialność i tak dalej, to w ogóle nie ma
 632 dyskusji nad tym. (.) ale dyskusja w Polsce cały czas sugeruje że Niemcy y:
 633 chcą wycofać się z tego, nie ma mowy o tym.

634 D mhm, panie profesorze.

635 []

636 G ale chciałbym tutaj zabrać głos ponieważ wydaje mi się że musimy wrócić do
 637 (.) korzeni, gdzie leży problem po stronie niemieckiej? w przekonaniu które
 638 pan Hamburga (.) przed chwilą nam pokazał, mówił o wypędzonych, trzeba
 639 zapamiętać po pierwsze że były to przesiedlenia dokonane na podstawie
 640 decyzji zwycięskich mocarstw które przejęły władzę w Niemczech i dzisiaj y:
 641 doktryna niemiecka (.) przez ileś lat (.) w jakiś sposób zaindoktrynowała całe
 642 społeczeństwo niemieckie że to społeczeństwo które >że tak powiem< zostało
 643 przesiedlone jest wypędzone i że e: z tego powodu odniosło niezwykle straty, i
 644 to jest pierwsza kwestia która musi być w Niemczech/

645 []

646 C [] ja wejdę w słowo przepraszam wypędzonymi
 647 są osoby również te które wyjechały (.) dobrowolnie z Polski na własny
 648 wniosek prawda?
 649 ((mówi kilka osób jednocześnie))

650 G i tu mamy/ tak jest/ i tu mamy pierwsze korzenie naszego problemu, jeżeli
 651 Niemcy czują się że byli wypędzeni a nie przesiedleni mamy problem który
 652 będzie trwał dłużej. .hh druga sprawa, po dziewięćdziesiątym roku doktryna
 653 niemiecka mówi w ten sposób y: te tereny utraciliśmy dopiero na podstawie
 654 traktatu o ostatecznej regulacji sprawy Niemiec, do dziewięćdziesiątego roku
 655 były one pod zwierzchnictwem/ zwierzchnictwem i suwerenną mo/ może nie
 656 władzą ale pod suwerennością (.) niemiecką, w związku z czym wszystkie
 657 wywłaszczenia a de facto przewłaszczenia majątku odbywały się w sposób
 658 nieprawny, stąd też (.) y: doktryna mówi o bezprawiu, dzisiaj nawet rząd
 659 niemiecki od czasu do czasu y: w Bundestagu mówi o bezprawiu prawda? w
 660 ten sposób utrwalając pewien określony stereotyp.

661 []

662 D [] panie profesorze panowie wróćmy do
 663 tego (.) co robić w tej sytuacji. >znaczy< jakie są wyjścia z tego, bo (.) y: no
 664 wydaje mi się >złaszcza jeśli obserwuje się polską scenę< że to nie jest
 665 jednak problem marginalny dla nas, to jest problem niezwykle istotny który

- 666 porusza (.) y: naszą wyobraźnię a przede wszystkim porusza emocje bo się
 667 odwołuje do bolesnych zdarzeń (.) y: z historii. i co tu jest potrzebne? czy tu
 668 jest potrzebna (.) druga tym razem nazwijmy to majątkowa Krzyżowa? czyli
 669 pewien gest poje/ pojednania. czy tu potrzeba wielu takich gestów jak list
 670 siedemdziesięciu którzy zrzekają się demonstracyjnie y: swoich roszczeń po
 671 to żeby pokazać że przez takie małe właśnie gesty >prowadzi droga.< czy tu
 672 trzeba dokładnego rachunku zysków i (.) y: strat i y: tych wynikających z
 673 wojny po to żeby móc na tym gruncie budować nową y: nową przyszłość już
 674 wspólnej Europy?
- 675 M ja myślę że problem jest bardzo poważny i poważny dla obu stron chociaż
 676 stronie niemieckiej/ po stronie niemieckiej zdaje się nie ma tego (.)
 677 zrozumienia. on jest poważny choćby dlatego (.) że po stronie polskiej jest (.)
 678 dla milionów ludzi naruszenie elementarnego poczucia bezpieczeństwa. to jest
 679 kapitalny problem psychologiczny i polityczny. kto nie mieszkał na ziemiach
 680 zachodnich i północnych >ja mieszkałem dość długo< ten tego być może nie
 681 czuje. kto mieszka w Niemczech ten tego być może nie rozumie. ale to się na
 682 Niemczech odbije tak samo jak się odbija na nas bo to będzie psuło/ nie
 683 zgadzam się z panem posłem. psuje i będzie (.) psuło stosunki (.) polsko-
 684 niemieckie i będzie psuło stosunki wewnątrz Unii Europejskiej. nie ma co do
 685 tego wątpliwości. jakie są wyjścia i jak wygląda sprawa (.)
 686 >odpowiedzialności zbiorowej?< ja bardzo przepraszam ale moim zdaniem
 687 jeżeli pokrzywdzony a właściwie spadkobierca pokrzywdzonego w trzecim
 688 albo w drugim pokoleniu (.) domaga się żeby wszyscy obywatele jakiegoś
 689 państwa zapłacili mu za to co jego dziadek stracił (.) to to jest odpowiedzialność
 690 zbiorowa tego narodu do którego są kierowane roszczenia. my też możemy
 691 zwracać kierować/ znaczy nasi obywatele moga też no-bo-ja-wiem ci którzy
 692 mieszkali w Warszawie (.) do czterdziestego czwartego roku. któs im zburzył
 693 te domy (.) to nie jest objęte reparacjami ().
- 694 []
- 695 D no są prawnicy którzy twierdzą że to jest w świetle obowiązującego
 696 prawa całkowicie możliwe realne i zasadne żeby tego typu wnioski składać.
- 697 M więc to nie jest tak że z polskiej strony nie może być roszczeń prywatnych.
 698 nawet fali roszczeń prywatnych. (.) jedyne rozsądne wyjście/
 699 []
- 700 D tylko pytanie do czego to będzie

- 701 prowadziło? będziemy mieli wojnę na pozwy? będziemy się zasypywać?
 702 []
- 703 M jedyne rozsądne wyjście naprawdę dla obu/
 704 to/ to jest opcja/to jest opcja zerowa (.) >i ja bym powiedział tak< że my/ y: to
 705 co się dzieje w Polsce do pewnego stopnia przyczyniło się (.) moim zdaniem
 706 do roszczeń niemieckich dlatego że jeżeli my y: (.) otwieramy sprawę
 707 roszczeń zabużańskich (.) jeżeli jesteśmy skłonni >proszę pamiętać że to jest<
 708 bardzo dwuznaczne bardzo obo/
 709 []
- 710 D otwieramy y: y: panie profesorze ale jednocześnie bierzemy na
 711 siebie (.) skutki finansowe tych y: roszczeń zabużan.
 712 []
- 713 M a ja jestem przeciw. (.) ja jestem
 714 przeciw. (.) bo dlaczego mamy wszyscy płacić za to że w trzydziestym
 715 dziesiątym roku komuś (.) władze radzieckie zabrały majątek na wschodzie?
 716 []
- 717 D opcja
 718 zerowa panie profesorze. pan mecenas. =
- 719 H = pan redaktor pytał o rozwiązanie. trzeba usiąść (.) i rozmawiać ze sobą. y: w
 720 poniedziałek premier Belka udaje się y: (.) do Berlina. spotka kanclerza. (.) ja
 721 myślę że tutaj ta uchwała która została w Sejmie podjęta z inicjatywy Ruchu
 722 Katolicko-Narodowego posła Macierewicza i Czerwińskiego. ja myślę tutaj ta
 723 uchwała daje instrumentarium pewne do ręki ażebym rozmawiać.
 724 []
- 725 L oczywiście.
- 726 H ja już pokazałem. temat jest w Niemczech teraz aktualny i nie można (.)
 727 rezygnować z instrumentu który ma się.
- 728 D pan Adam.
- 729 K ale co się chce osiągnąć tym instrumentem? .hh bo ja rozumiałem tę
 730 deklarację y: (.) i intencje (.) uświadomienie polskich krzywd i strat.
- 731 H = oczywiście. =
- 732 K = natomiast jaki jest polityczny cel? moim zdaniem .hh y: od polityków zależy
 733 w tej chwili (.) dialog (.) gest. ale nie Krzyżowa. to już/ nie można powtarzać
 734 gestu sprzed piętnastu lat. y: bliskość jednak wspólnoty interesów wielkiej
 735 tych politycznych której nie ma teraz. bo to nie jest prawda panie pośle że my

- 736 w ostatnim roku w tych/ y: w tych stosunkach polsko-niemieckich nie mieliśmy
737 w trzech ważnych sprawach dużych cofnąć się do tyłu. to była sprawa
738 amerykańska czyli iracka. to była sprawa konstytucji europejskiej. to była
739 sprawa również sporu o Cen/ chwileczkę ja/ y: pozwolic mi dokończyć. trzy
740 []
- 741 L ()
- 742 K różne sprawy pokazały że wspólnota interesów która funkcjonowała w latach
743 dziewięćdziesiątych przestała funkcjonować. te kraje ci sąsiedzi się
744 rozchodzą i te/ i teraz/
745 []
- 746 D tu pan poseł Libicki. jednym zdaniem/ proszę bardzo.
747 []
- 748 K i teraz politycy powinni
749 pokazać istnienie politycznej wspólnoty interesów i wolę rozwiązania y:
750 problemu tam gdzie są niejasności prawne. natomiast społeczeństwo powinno
751 po prostu y: też wykazać (.) zdrowy rozsądek wobec tych pozwów. ja nie
752 wierzę żeby jakikolwiek pozew miał rzeczywiście szanse y: realizacji.
753 natomiast nie można tworzyć nastroju agresji czy powtarza/ czy/ czy takiej
754 analogii do trzydziestego dziewiątego roku i tworzenia wizji wiecznego wroga
755 niemieckiego bo to są dwie różne/
756 []
- 757 D tak dalekich/ tak dalekich analogii chyba nie ma. natomiast istotne jest to o czym
758 mówił pan redaktor Krzemiński. że w tej sprawie trzeba rozmawiać i że zacząć
759 być może powinni politycy. może takie pierwsze spotkanie przed nami bo jak
760 się dzisiaj dowiedzieliśmy osiemnastego (.) października w Słubicach spotkają
761 się prezydium polskiego Sejmu i Bundestagu i być może to będzie początek
762 rozmowy. rozmowy o naszej trudnej historii. .hh to była Debata bardzo
763 państwu dziękuję za uwagę (.) do zobaczenia za tydzień.

Zapis rozmowy nr 5

(w książce analiza programu znajduje się
w rozdziale 10.2, s. 253–263)

Program: „Debaty Polaków”
Stacja: TVP1
Data emisji: 6 września 2006
Czas trwania: 42 minuty
Prowadzący: Dorota Wysocka (W)
Uczestnicy: Władysław Bartoszewski (B)
Marek Cichocki (C)
Piotr Semka (S)
Klaus Ziemer (Z)

Przedstawiciele publiczności:
P1, P2, P3

Osoby występujące w felietonach:

Jarosław Kaczyński (K), premier rządu
Frank Herold (H), publicysta „Die Berliner Zeitung”
Jan Truszczyński (T), dyrektor zarządzający Fundacji
Współpracy Polsko-Niemieckiej, od grudnia 2001 do lipca
2003 pełnił funkcję pełnomocnika rządu ds. negocjacji człon-
kostwa RP w Unii Europejskiej
Andrzej Sadowski (AS), Centrum im. Adama Smitha
Narrator (N)
Spiker Radia Wolna Europa (SR)

1 W Polska Niemcy. czy to jest proszę państwa trudne sąsiedztwo czy to już jest y:
2 zimna wojna jak uważają niektórzy. >czy mamy do czynienia z konfliktem<
3 polsko-niemieckim czy może jest to problem polsko (.) polski. i wreszcie jak
4 wybrnąć z tej sytuacji w dobry sposób. .hh Dorota Wysocka witam państwa i
5 zapraszam na pierwszy program z cyklu Debaty Polaków.

6 ((oklaski, muzyka, materiał filmowy))

7 W trudne sąsiedztwo czy zimna wojna? odpowiedzi na to pytanie poszukamy w
8 rozmowie z naszymi gośćmi którymi są profesor (.) Władysław Bartoszewski.
9 profesor (oklaski) Klaus (.) Ziemer (.) z Niemieckiego Instytutu Historycznego.
10 doktor Marek Cichocki z Centrum Europejskiego Natolin i publicysta (.) Piotr
11 Semka. (oklaski) witam panów (.) Polska-Niemcy zobaczmy proszę państwa
12 jak się układało to nasze powojenne sąsiedztwo.

13 N Zасыpywanie wojennych okopów. na tym z grubsza polegało polsko-niemieckie
14 pojednanie ostatniego półwiecza. pierwszego wyłomu w zimnowojennym murze
15 dokonali biskupi w sześćdziesiątym piątym roku wyciągając rękę w geście
16 przebaczenia i prosząc o to samo. po raz pierwszy oprócz niemieckiej
17 odpowiedzialności za drugą wojnę światową i śmierć sześciu milionów Polaków
18 w publicznej debacie pojawił się wątek tragedii jaką wojna przyniosła samym
19 Niemcom. Polsce pod rządami komunistów udało się zagwarantować traktatowe
20 uznanie zachodniej granicy przez erefen w roku tysiąc dziewięćset
21 siedemdziesiątym. formalny sukces przypieczętowany symbolicznym gestem
22 kanclerza Willy'ego Brandta pod warszawskim pomnikiem Bohaterów Getta.
23 wkrótce został zakwestionowany przez ruch ziomkostw forsujących zwrot własności
24 na polskich ziemiach odzyskanych. obywatelstwo Republiki Federalnej Niemiec
25 bez problemu przyznawano urodzonym na terenach byłej Trzeciej Rzeszy a mapy
26 w szkolnych podręcznikach gdzieś pokazywały Niemcy w granicach
27 z trzydziestego siódmego roku. a jednak to brutalnie podzielony Berlin był
28 najbliższą Polsce enklawą zachodu. celem emigracji czy wręcz ucieczek ze
29 zniewolonego kraju. a z Monachium płynął do peerel bodaj najważniejszy głos
30 wolności

31 SR uwaga. (.) uwaga. (.) mówi Radio Wolna Europa. (.) głos wolnej Polski.

32 N w rewanżu odzyskująca wolność Polska pomogła Niemcom zburzyć berliński mur.
33 dzięki wsparciu Amerykanów ostatecznie uznano granice w zamian za zgodę na
34 zjednoczenie. początkowo nieufny kanclerz Helmut Kohl padł w ramiona

35 pierwszy niekomunistyczny premiera Rzeczypospolitej Tadeusza
36 Mazowieckiego. ten gest rozpoczął nową jakość w stosunkach obu krajów. Niemcy
37 zaprosiły Polskę do stworzenia wraz z Francją Trójkąta Weimarskiego i stały się
38 adwokatem Polski w staraniach o wejście do NATO i Unii Europejskiej. w sojuszu
39 wojskowym stosunkowo wcześniej wyszły na jaw różnice w strategicznych celach
40 polityki Polski i Niemiec. śmiało można jednak powiedzieć iż bez politycznego
41 i finansowego wsparcia Niemiec polska droga do Unii mogła nie skończyć się
42 w dwa tysiące czwartym roku. po sukcesie poszerzenia Unii w Niemczech odżyły
43 hasła zwrotu majątków pozostawionych na ziemiach zachodnich i odszkodowań
44 za tak zwane wypędzenia. polskie miasta zaczęły zaś głośno liczyć okupacyjne
45 straty. Warszawę najbardziej ubodło podpisanie z Rosją umowy o budowie
46 gazociągu na dnie Bałtyku podważającego energetyczne bezpieczeństwo Polski. po
47 ostrych słowach krytyki nie trzeba było długo czekać na reakcję. fala niechęci do
48 nowych polskich władz przetoczyła się przez niemieckie media czego apogeum była
49 satyra na braci Kaczyńskich nazwanych młodymi polskimi kartoflami.

50 W ot taka (.) satyra proszę państwa. dzisiejszy poranek przyniósł nam kolejną
51 satyryczną wypowiedź. Erika Steinbach zapytana o polskie zastrzeżenia do jej
52 działalności >odpowiedziała tak< my nie pytamy przecież o wszystkie
53 miejsca pamięci budowane w Warszawie. nie mogę sobie przypomnieć i nic
54 mi nie wiadomo żeby kiedyś Niemców proszono o udział w miejscu pamięci
55 Powstania Warszawskiego. można zapytać dlaczego nas nie pytano my
56 przecież wtedy zniszczyliśmy Warszawę. Niemcy miałyby uprawniony
57 interes. co pan sobie pomyślał panie profesorze kiedy pan usłyszał te słowa?
58 B pani Steinbach to nie jest dla mnie ważny temat do myślenia. ja się na samym
59 początku jej kariery politycznej kiedy y: w (.) piątym dziesiątku lat życia zajęła
60 się polityką widocznie nie mając sukcesów w innych dziedzinach y:
61 wypowiadałem bardzo ostro na temat zagrożeń jakie mogą wynikać z jej
62 kierunku myślenia i działania. nie w ogóle ze związku w którym działała tylko
63 jej osoby i jej modelu myślenia i działania. w tym związku byli ludzie tak/
64 bardzo zajadli wobec nas jak Herbert Hupka >niedawno zmarły< który
65 wyciągnął wnioski z wydarzeń dziewięćdziesiątego dziewięćdziesiątego
66 pierwszego roku daleko idące dosyć chociaż był NAPRAWDĘ człowiekiem
67 który utracił swoją bliższą ojczyznę. natomiast pani Steinbach ojczyzny swojej
68 nie utraciła akurat. choć ma prawo oczywiście się tym zajmować. jak każdy ma

- 69 prawo zajmować się sprawami ludzi w Jugosławii w Kosowie w Ruandzie w
 70 Burundii. tylko bez związku z tymi krajami. a jednak Herbert Hupka który na
 71 pewno nie był entuzjastą Polski i Polaków (.) i twardym obrońcą przeszłości po
 72 roku dziewięćdziesiątym dziewięćdziesiątym pierwszym zmodyfikował swój
 73 sposób bycia (.) y: wyciągnął wnioski z tego co się stało historycznie. pani
 74 Steinbach tych wniosków nie wyciągnęła i powiedziałbym że nabiera
 75 []
- 76 W pani Steinbach wręcz zdaje się radykalizuje
 77 B coraz wię/ bardziej nieobliczalnie bezczelnych form bycia. a bezczelne
 78 []
- 79 W swoje poglądy.
 80 B formy bycia mają krótkie nogi. to nie jest godne uwagi w poważnym
 81 towarzystwie do dyskusji w ogóle. i sam pan prezydent federalny w swojej
 82 wypowiedzi y: na Dniu Wypędzonych bardzo umiejętnie unikał od/
 83 autoryzowania pani Steinbach y: w jakiegokolwiek formie. czy to w formie jej
 84 wystawy o której nie powiedział jednego słowa. (.) czy w formie idei robienia
 85 dnia wypędzonych o czym nie powiedział jednego słowa. (.) a w innym
 86 []
- 87 W czy mają krótkie
 88 B sformułowaniu wtrącił że/ także związek wypędzonych/ także może w czymś
 89 []
- 90 W nogi? czy panowie się zgodzą że te wypowiedzi/ (.) panie profesorze/
 91 B uczestniczyć. =
 92 W = wrócimy jeszcze do wypowiedzi prezydenta Niemiec. czy panowie się
 93 zgodzą że te te/ wypowiedzi Eriki Steinbach mają krótkie nogi i może należy
 94 je bagatelizować.
 95 C nie. znaczy ja myślę że n/ n/ nie można ich bagatelizować. .hh y: przy czym
 96 trzeba moim zdaniem też pamiętać o tym że Erika Steinbach nie jest
 97 przyczyną problemu tylko jest skutkiem pewnego problemu który mamy w
 98 stosunkach polsko-niemieckich. .hh i ten problem to jest jednak odmienne
 99 podejście do dwudziestego wieku. y: >do doświadczenia dwudziestego wieku.<
 100 to odmienne podejście staje się problemem właśnie teraz kiedy jesteśmy w
 101 dwudziestym pierwszym wieku. kiedy mamy do czynienia z pokoleniami
 102 młodych ludzi dla których doświadczenie niezmiernie is/ istotne ()
 103 konstytutywne w ogóle dla współczesnej Europy doświadczenie dwudziestego

104 wieku nie jest już bezpośrednim doświadczeniem właśnie tych młodych
 105 pokoleń. więc pytanie w jaki sposób dwudziesty wiek zostanie zapamiętany.
 106 jakie lekcje zostaną z niego wyciągnięte jest pytaniem bardzo ważnym we
 107 współczesnej Europie. i teraz my mamy/ >no pani Steinbach jak powiedziałem
 108 jest skutkiem pewnego problemu.<
 109 []
 110 W ale reagować czy nie reagować () w tej sytuacji.
 111 []
 112 C tak reagować dlatego że
 113 ona personifikuje pewien sposób podejścia do dwudziestego-wieku-właśnie-w-
 114 Niemczech. .hh y: gdzie jednak problem przymusowych wysiedleń staje się
 115 dominujący w niemieckiej opowieści o dwudziestym wieku. .hh ja chcę
 116 powiedzieć z całą świadomością tego że y: przymusowe wypędzenia były dla
 117 ludzi którzy musieli przez to przejść bardzo ciężkim czasami przeżyciem. ale
 118 chcę to bardzo wyraźnie powiedzieć przymusowe wypędzenia nie były ani (.)
 119 kluczowym wydarzeniem dwudziestego wieku, ani najgorszym wydarzeniem
 120 dwudziestego wieku. i o tym powinniśmy z naszymi partnerami w Niemczech
 121 rozmawiać właśnie teraz. =
 122 W = a jak reagować? czy polskie władze powinny zareagować na tę kolejną już
 123 wypowiedź czy nie? jeśli tak, to jak?
 124 S y: tak ale y: zmieniając kontekst. znaczy moim zdaniem Polska powinna
 125 zadawać Niemcom pytanie (.) w jakim stopniu (.) są oni gotowi reagować na (.) panią
 126 Erikę Steinbach. to znaczy/ (.) podam przykład. pani Erika Steinbach jest
 127 członkiem cedeu. ciagle c/ członkiem cedeu jest pan Rudi Pawelka który jest
 128 szefem y: Powiernictwa Pruskiego. więc problem polega na tym że bardzo
 129 często Niemcy w rozmowie na temat Eriki Steinbach mówią to jest margines.
 130 to jest y: mały problem tylko wy ją rozdmuchujecie. my natomiast
 131 obserwujemy no/ (.) rosnącą dysproporcję pomiędzy brakiem reakcji na
 132 wypowiedzi pani Eriki Steinbach >albo ostrej reakcji.< bo odwróćmy pewną
 133 rzecz. no Erika Steinbach mówi dzisiaj rzeczy (.) obrzydliwe. podłe. w radiu. ale
 134 mogę zadać pytanie czy ta reakcja/ to że ona się czuje tak pewnie. że mówi
 135 takie rzeczy nie jest wynikiem tego że prezydent Niemiec odwiedza zjazd na
 136 którym ona gra pierwsze skrzypce. więc ja y: mam wrażenie że gdzieś tak
 137 początek/ jeszcze trzy lata temu jeszcze/ cztery lata temu były głosy wewnątrz
 138 niemieckiej debaty na temat Eriki Steinbach. teraz znacznie częściej jest

- 139 powiedz/ ta/ te głosy niemieckie sprowadzają się do tego Erika Steinbach to nic
 140 ważnego. ale porozmawiajmy o polskim przeczuleniu. porozmawiajmy o
 141 nerwowych reakcjach prezydenta Kaczyńskiego premiera Kaczyńskiego i to
 142 jest ta zmiana.
- 143 W zapytajmy może właśnie głos niemiecki. panie profesorze czy/ dlaczego
 144 Niemcy nie rozumieją tej wrażliwości Polaków na takie głosy jak głos Eriki
 145 Steinbach?
- 146 Z ((mówi z niemieckim akcentem)) o tym prawie nie mówi się. pani Steinbach jest nieznaną
 147 większą/ y: chyba większą/ większości publiczności niemieckiej. ja nawet z kolegami z
 148 innych instytutów podobnych w Rzymie w Paryżu rozmawiam i oni mówią (.) kto? nie
 149 wiadomo ta/ ta pani co ona robi. i w ostatnich latach faktycznie robiła bardzo dobrą (.) y:
 150 politykę jako lobbystka. =
- 151 W = ale to jest znów punkt widzenia Niemca. a my rozmawiamy o punkcie
 152 widzenia Polaka. pan mieszka tu teraz w Polsce i pan widzi ten problem. pan
 153 widzi jak wrażliwi są Polacy na tym punkcie. czy pan to rozumie? czy/
 154 [] []
- 155 Z ja wi/ ja widzę
 156 asymetryczność w dyskusjach. pamiętam dobrze jak było apogeum tej dyskusji
 157 trzy lata temu. a: w Polsce przez pół roku =
- 158 S = ale jakiej dyskusji () =
- 159 Z = a: o Centrum przeciwko Wypędzeniom i planach pani Steinbach. i była tu w
 160 Polsce w tym czasie codziennie na pierwszych stronach gazet. ale p/
 161 codziennie był artykuł w sprawie pani Steinbach. =
- 162 W = no podobnie jest właściwie teraz.
- 163 Z w Niemczech w tym samym czasie na szóstej pa/ na szóstej y: stronie raz w
 164 tygodniu był artykuł w Polsce toczy się dziwna dyskusja. czyli tu w ogóle nie
 165 zauważono co jest tu grane. pani Steinbach była po prostu nie dosyć ważna.
 166 []
- 167 W bo to jest to o czym mówię panie profesorze. to
 168 jest problem dla nas. dla nas Polaków. dlatego pytam o tę wrażliwość na nasze
 169 polskie odczucia.
- 170 B drogi panie profesorze gdyby pani Steinbach była urodzona na lotnisku w
 171 Paryżu albo w koszarach pod Oslo bo jej ojciec mógł służyć równie dobrze
 172 jako żołnierz >to jest normalna rzecz<. to czy wygłaszałaby roszczenia do
 173 Francuzów i do Norwegów? gdyby to robiła to dotyko zaczęłaby się

174 awantura europejska w Unii. TO MOWY NIE MA. a wobec Polaków >sobie
175 może pozwolić.<

176 S ale wbrew pozorom/ przepraszam bo: ja zwracam się do pana doktora. panie
177 doktorze pan ma świadomość że pani Erika Steinbach występuje w imieniu
178 ziomkostwa Zachodnich Prus. to mowa o ziemiach polskich które weszły w
179 skład państwa polskiego w roku tysiąc dziewięćset dziewiętnastym. właśnie
180 ten fakt Polaków najbardziej obraża. że w Niemczech nie do pomyślenia jest
181 istnienie na przykład ziomkostwa Lotaryngii czy Alzacji. (.) ziem które też
182 odpadły od Rzeszy niemieckiej w roku dziewiętnastym a możliwe jest na
183 przykład istnienie ziomkostwa Zachodnio Pruskiego. to jest to. jeżeli
184 wielokrotnie panowie politycy niemieccy mówią że pojednanie polsko
185 -niemieckie powinno podążać drogą pojednania polsko-francuskiego (.) to warto
186 też mówić dłaczego (.) nie może wyraziście się powtórzyć. no może dlatego
187 właśnie że wszystkie kwestie pomiędzy Francją a Niemcami/ bo przecież
188 Niemcy też utraciły pewne ziemie na rzecz Francji zostały >zamknięte w
189 czterdziestym piątym roku< i nikt do nich nie wracał. (.) zostały/
190 []

191 W z drugiej strony

192 S zostały organizacje które (.) podniecały niechęć wobec Polski i Czech i
193 []

194 W z drugiej strony/
195 S >nowych granic po czterdziestym piątym roku.< to jest ta różnica. więc nie m/
196 jeżeli już mówicie o tym że to powinno y: przypominać pojednanie
197 niemiecko-francuskie to przypomnijcie jakie też były tego efekty. >całkowite
198 zamknięcie<. w pięćdziesiątym drugim roku y: rząd niemiecki podpisał z
199 Wielką Brytanią i Francją protokół który zamyka wszelkie roszczenia
200 finansowe. taki protokół nie istnieje do dzisiaj między Polską a Niemcami.
201 []

202 W wróćmy na grunt polsko-niemiecki. mamy wystąpienia takie o
203 którym wspominał profesor Bartoszewski czyli wyciągnięcie ręki przez
204 prezydenta Niemiec na tym ostatnim zjeździe wypędzonych który mówił
205 bardzo przyjazne słowa pod adresem Polski których my nie dostrzegliśmy. =

- 206 Z = otóż to.
- 207 []
- 208 W y: jest zapowiedź y: (.) jest obietnica kanclerz Niemiec Angeli Merkel że
- 209 Niemcy nie będą próbowali prowadzić rewizji historii. dlaczego my nie
- 210 reagujemy w sposób pozytywny na takie gesty?
- 211 C znaczy jeżeli chodzi o wypowiedź prezydenta Kohlera to ja mam wrażenie
- 212 że (.) pozytywny/ pozytywna treść tego wystąpienia i tego że prezydent Kohler
- 213 się jednak zdystansował bardzo wyraźnie i od związku i od Steinbach =
- 214 S = i od określenia wypędzenie.
- 215 []
- 216 C zostały/ i od określenia wypędzenie. została zauważona w Polsce i to
- 217 nie tylko przez publicystów ale również przez/ y: przez polityków.
- 218 tutaj były wątpliwości/
- 219 []
- 220 W nie no odpowiedź premiera była taka że skrytykował w ogóle
- 221 obecność prezydenta
- 222 []
- 223 C odpowiedź pre/ odpowiedź premiera/
- 224 []
- 225 S skrytykował prezydenta ale nie przemówienie
- 226 bo to się bardzo często myli.
- 227 []
- 228 W no bo jak się okazało służby nie poinformowały
- 229 []
- 230 B no ale prezydent Rhau
- 231 W pana premiera/
- 232 []
- 233 B socjaldemokrata bywał na zjazdach też. różni prezydenci bywali. zależy co
- 234 powiedzieli lub/ lub/ lepiej żeby był i POWIEDZIAŁ niż żeby nie był
- 235 i tego nie powiedział. =
- 236 []
- 237 S a to prawda.
- 238 W = czy prezydent Niemiec mógł powiedzieć coś więcej? niż powiedział?
- 239 []

- 240 C y: myślę, że
- 241 powiedział to co powinien powiedzieć. natomiast to co się stało już dosłownie
- 242 chyba następnego czy dwa dni później mianowicie/ piątego/ y: piątego
- 243 września. y: mam na myśli tutaj właśnie wywiad Eriki Steinbach do
- 244 Deutschlandfunk. no/ ty/ (.) niestety znaczy to pokazuje że ta pani ma tendencje
- 245 do nie tylko manipulowania przeszłością ale także do bardzo sprytnego
- 246 manipulowania polityką. i jeżeli y: prezydent Kohler pojechał tam na ten na/ na/
- 247 na/ na ten zjazd z intencją powiedzenia właśnie tego co powiedział .hh to tą
- 248 wypowiedzią Erice Steinbach udało się po raz kolejny prawda zmanipula/
- 249 zmanipulować czyjeś dobre y: motyw. ponieważ ona tym samym potwierdziła
- 250 >dokładnie to co< redaktor Semka powiedział wcześniej. moim zdaniem .hh że
- 251 jednak nie warto. że/
- 252 []
- 253 S że ma autorytety =
- 254 C = że oto/ że/ że w ten sposób autoryzowano (.) jej politykę.
- 255 []
- 256 W czyli jest jeszcze coś czego możemy oczekiwać od rządu Niemiec. to
- 257 znaczy/ y: =
- 258 B = ale nie autoryzowano. bo on wręcz wymieniał wystawę z Haus der
- 259 Geschichte a w ogóle jej nie wymienił nawet ISTNIENIA wystawy pani
- 260 Steinbach która jest szalenie nagłaśniana. =
- 261 []
- 262 Z i powiedział że tam dał swoje/
- 263 C = to wszystko prawda tylko że Erika Steinbach wykorzystała to jako
- 264 []
- 265 W mówił wręcz że nie chce żeby o nim mówiono
- 266 C swoje wzmocnienie
- 267 []
- 268 W wypędzony. jestem przesiedleńcem i uchodźcą. choć mógłby mówić inaczej. =
- 269 []
- 270 S znaczy można zadać inne pytanie/
- 271 B = dlatego od tego zacząłem że nią się osobiście zanadto zajmować nie warto.
- 272 nią ale zjawiskami pewnymi tak.
- 273 []

- 274 Z dobrze/ () pani/ pani S/ Steinbach może czuła się też tam obrażona bo
 275 powitała pana prezydenta na tym zjeździe jako jednego z wypędzonych i on
 276 powiedział na samym początku y: swojej wypowiedzi nie jestem wypędzonym.
 277 jestem y: przesiedleńcem i uchodźcą. (.) czyli y: mając na uwadze biografię pani
 278 Steinbach to można sobie wyobrazić jak to działało na nią. =
- 279 S = dobrze ale ja jednak dorzucę/ ja z ogromną (.) uwagą przyjąłem słowa pana
 280 prezydenta o tym że nie jest (.) wypędzonym. że (.) Niemcy mają obowiązek
 281 szanować polskie urazy. ale niestety padło we tym przemówieniu także (.)
 282 sformułowanie które mnie niepokoi. to znaczy sformułowanie które idzie
 283 logiką y: to było sformułowanie o tym że (.) wypędzenia były bezprawiem. to
 284 jest sformułowanie które jest dosyć niebezpieczne. to znaczy to
 285 sformułowanie jeżeli będzie pozostawało/ y: miało prawo obywatelstwa w
 286 niemieckiej logice jest troszeczkę jak taki diabelski eliksir który może (.) y: za
 287 ileś lat (.) za dwa za trzy (.) przy rosnących y: złych stosunkach (.) bu/ stawiać
 288 stwierdzenie no że cała ta y: cała ta deportacja która po wojnie była jednak
 289 elementem polskiej racji stanu jest bezprawiem. nie wolno takich zostawiać
 290 rzeczy otwartych. Niemcy mogły w dziewięćdziesiątym roku zamknąć
 291 wszystkie sprawy majątkowe między Polską a Niemcami. to jest też pytanie
 292 dlaczego nasze władze wtedy nie nie/ tego nie/ o to nie zadbały. ale gdyby nie
 293 to zostawienie otw/ to pan Pawelka tej luki pan Pawelka nie mógłby się py/ y:
 294 procesować. oczywiście rozumiem/
 295 []
- 296 Z ale proszę pana. kim jest pan Pawelka? kogo
 297 reprezentuje? to jest/ to jest/
 298 []
- 299 S jest członkiem cedeu i przepraszam partia cedeu wciąż nie widzi
 300 powodu (.) aby usunąć go z partii mimo że jest człowiekiem który (.) wprost
 301 zagraża dobrym stosunkom polsko-niemieckim. wprost. =
- 302 Z = i kieruje stowarzyszeniem które liczy może tysiąc osób. tysiąc osób z jednej
 303 []
- 304 S a jest z
 305 Z strony a drugiej strony osiemdziesiąt milionów.
 306 []
- 307 S jednocześnie szefem Ziomkostwa Śląskiego które jest najważniejszym

- 308 członem Związku Wypędzonych. którego szefowa jest ()
 309 []
- 310 W to jest jeden z tych problemów trudnych,
 311 które są dla nas nierozwiązane. ale tych problemów jest proszę panów więcej.
 312 []
- 313 S ale panie profesorze. ale cały czas wracamy do
 314 takiej tezy (.) Pawelka to nikt. (.) Steinbach się nie liczy. (.) i tak dalej. =
 315 W =>panie redaktorze< tych/ problemów tych problemów jest znacznie więcej.
 316 []
- 317 S ta droga moim zdaniem nie prowadzi donikąd.
 318 W jest sprawa gazociągu która nas bardzo boli. jest również sprawa tej satyry o
 319 której słyszeli państwo w felietonie. satyry z Tageszeitung na którą/ nie było
 320 reakcji niemieckich władz. nie było żadnego słowa wypowiedzianego. a ja
 321 znalazłam w Suddeutsche Zeitung tak/ taki opis wydarzeń z Monachium gdzie
 322 []
- 323 Z (nie/ rzecznik)
 324 W policja poleciła wszcząć śledztwo w związku z podejrzeniem obrazy głowy
 325 obcego państwa gdy podczas parady homoseksualistów wieszono podobiznę (.)
 326 Benedykta szesnastego obwieszoną prezerwatywami. i w tej sprawie policja
 327 poleciła wszcząć śledztwo. czy pan nie widzi takiej dysproporcji w reakcjach
 328 właśnie że w sprawach polskich brakuje (.) takiej reakcji.
 329 []
- 330 Z o tym/ i/ o tym incydencie w Monachium słyszę po
 331 raz pierwszy muszę powiedzieć. ale rzecz co do tej satyry to rzecznik pra/
 332 prasowy rządu niemieckiego powiedział że w takich sprawach rząd niemiecki
 333 nigdy nie ustosunkowuje się bo w Niemczech panuje wolność słowa i nie ma
 334 tutaj oceny prasy przez/ i dodał/
 335 []
- 336 W ale nikt nie oczekiwał zamykania gazety. oczekiwano
 337 słowa/ słowa >ustosunkowania się do tego.<
 338 []
- 339 Z i dodał że/ (.) i dodał że rząd takiego sformu/ takiej satyry w ogóle nie y:
 340 no/ albo/ że rząd in/ tak się nie wyraziłby.
 341 W panie profesorze. pan się zgadza że tutaj nie było potrzebna/ >nie była

342 potrzebna< bardziej y: (.) wyrazista reakcja?

343 []

344 B ja patrzę na to generalnie inaczej. gdyby prezydent

345 Bush przejmował się tym (.) co codziennie o nim mówią politycy nawet z jego

346 partii niektórzy demokraci dziennikarze to powinien popełnić seppuku raz w

347 tygodniu co najmniej. a y: mnie się zdaje że jest tak nieskończony dystans

348 pomiędzy powagą głowy państwa a tego rodzaju łobuzerskim gówniarstwem

349 że to w ogóle jest tak jak otarcie nogi jak się wdepnęło w coś w co się wdep/
350 wdepnąć nie chciało. ja mam prawo to powiedzieć dlatego że ja żadnego

351 prezydenta Polski nie krytykowałem. ani prezydenta Wałęsy. nie paliłem jego

352 kukieł. ani prezydenta Kwaśniewskiego z którym się nigdy nie zgadzałem.

353 tym bardziej prezydenta obecnego który ideologicznie wywodzi się z

354 podobnego pnia. i nie będę żadnego prezydenta Polski krytykował. ale to że

355 inni to robią w sposób na SWOIM POZIOMIE (.) to nawet mnie nie oburza. to

356 mnie nawet tak bardzo nie dziwi na poziomie pisma Tageszeitung. sześć

357 tysięcy egzemplarzy sprzedawanych w kioskach i dwadzieścia kilka tysięcy

358 ponadto w prenumeracie na osiemdziesiąt dwa miliony ludzi to jest taki głos

359 opinii jakby w Polsce przy naszej liczebności jakieś pismo miało dumne

360 dziesięć tysięcy egzemplarzy nakładu. >to by zbankrutowało.< =

361 W = ta dyskusja pokazuje jak bardzo ważnym źródłem tego konfliktu >zwłaszcza

362 pierwsza część naszej dyskusji< pokazuje jes/ jest historia. są próby jej

363 fałszowania czy wręcz fałszowanie tak jak było w przypadku Eriki Steinbach.

364 zresztą podobny problem wyniknął w y: sprawie Guntera Grassa który chyba nie

365 byłby problemem polsko-niemieckim ale jednak stał się takim problemem. w

366 tym momencie wybuchła ta sprawa i (.) być może nie mielibyśmy takich pretensji

367 do niego gdyby y: nie zatajał przez tak wiele lat swojej służby w Waffen SS.

368 B ja kilkadziesiąt razy unikałem/

369 N Gunter Grass. ikona współczesnej literatury. pisarz w Polsce uwielbiany

370 i szanowany za rolę jaką odgrywa w europejskiej kulturze. teraz oskarżany

371 o hipokryzję. (.) jego spóźnione o sześćdziesiąt lat wyznanie że w czasach wojny

372 służył w Waffen SS w oczach wielu Niemców i Polaków pozbawia go prawa do

373 wystawiania surowych ocen. mimo że nie ukrywający lewicowych sympatii

374 Grass ostro krytykował odradzający się w Niemczech nacjonalizm i rewizjonizm. (.) czy przez

375 to że służył w zbrodniczej organizacji jego potępienie Eriki Steinbach

376 jest mniej istotne? (.) niemieccy biskupi odpowiadając czterdzieści jeden lat temu na list
 377 biskupów polskich wzywali by upiór nienawiści niгда nie rozłączył wyciągniętych na
 378 zgodę rąk. (.) upiórów wojny ciągle nie udało się jednak pogrzebać. (.) najnowszym ich
 379 przypomnieniem jest otwarta w Berlinie wystawa Wymuszone drogi. będąca zaledwie
 380 zapowiedzią tego czym może być forsowanie przez Erikę Steinbach
 381 Centrum przeciwko Wypędzeniom.

382 K był wtedy agresor. było państwo, które dopuszczało się potwornych zbrodni. była
 383 władza mająca szerokie poparcie społeczne która o tych zbrodniach decydowała.
 384 planowała je.

385 N ale Niemcy coraz odważniej przypominają że w alianckich nalotach dywanowych
 386 ginęły całe miasta a dramat ucieczki przed nacierającymi wojskami był udziałem
 387 setek tysięcy niewinnych ludzi. (.) sześćdziesiąt jeden lat po zakończeniu najkrwawszej
 388 z wojen wysiedleni wtedy Niemcy domagają się odszkodowań lub choćby
 389 symbolicznego uznania ich krzywd.

390 H ((**tłumaczenie**)): temat wypędzonych nie jest głównym problemem Niemiec ale
 391 rzeczywiście zainteresowanie jest duże. w publicznej debacie wypędzenie odgrywa
 392 większą rolę niż dziesięć czy piętnaście lat temu.

393 N Benedykt szesnasty papież Niemiec miał odwagę stanąć nad grobem ponad miliona
 394 ofiar hitlerowskiej maszyny zagłady (.) w Auschwitz Birkenau. (.) przemawiał jako syn
 395 narodu który jak sam mówił siał terror ogarnięty żądzą zniszczenia i panowania.
 396 czy przynależność młodego Josepha Ratzingera do Hitlerjugend ma dziś
 397 jakiegokolwiek znaczenie? kiedy zastąpił on jako Benedykt szesnasty Jana Pawła
 398 drugiego? przyjęcie jakie zgotowali mu Polacy nie pozostawia chyba wątpliwości.
 399 podobnie jak to że zwykli Niemcy zamiast upiorami przeszłości wolą eksycytować
 400 się bohaterami boisk. (.) Mirosław Kloś i Łukas Podolski. (.) choć są Niemcami
 401 pamiętają o polskich korzeniach. dziś byłiby zapewne najlepszą reklamą
 402 polsko-niemieckiego pojednania.

403 W są z nami w studiu młodzi ludzie i >zapytajmy właśnie jak młodzi ludzie
 404 zapatrują się na ten gorący problem jak< słyszeliśmy w dyskusji y: na styku
 405 y: kontaktów Polak-Niemiec. >nie Polska-Niemcy ale Polak-Niemiec.

406 P1 ja te kontakty oceniam jako bardzo dobre. znam i Niemców/ Niemców którzy
 407 nie mają kontaktów żadnych z Polaka/ Polakami. oceniam jako świetne.
 408 zawsze spotkałam się z zainteresowaniem z ich strony kulturą (.) historią a także
 409 językiem którego uczyli się chętniej niż my niemieckiego.

- 410 W a pani?
- 411 P2 ja obcowałam z moimi rówieśnikami z Niemiec (.) głównie na gruncie
412 towarzyskimi. i tu nie było żadnych nalecia/ naleciałości historycznych.
413 żadnych pretensji żali. to były naprawdę bardzo miłe y: doznania spotkania i
414 mam nadzieję że tych naleciałości nie będzie też za dwadzieścia trzydzieści
415 lat.
- 416 W a o tej polityce czasem rozmawiacie? i/ i/ i co?
- 417 P2 staraliśmy się nie. staraliśmy się nie poruszać tych tematów. y: natomiast
418 śmialiśmy się ze stereotypów które Niemcy mają w stosunku do Polski. na
419 przykład e: jedź do Polski twój samochód już tam jest.
- 420 W potrafimy się śmiać sami z siebie?
- 421 P2 potrafimy. oni również potrafią śmiać się sami z siebie.
- 422 W jeszcze męski głos na koniec. czy/ czy/ czy równie pozytywne słowa
423 usłyszymy? nie ma tu nic złego w tych kontaktach Polak-Niemiec?
- 424 P3 to znaczy/ ja muszę powiedzieć troszkę inaczej. ja studiowałem przez rok w
425 Niemczech i spotykałem się zarówno z bardzo przyjaznymi Niemcami którzy/
426 nawet z takimi którym było bardzo głupio że walczyli przeciwko nam. że
427 wywołali wojnę. jeden mnie za to ciągle przeproszał. ale również spotkałem
428 się z takimi Niemcami którzy potrafili pod moim adresem powiedzieć
429 polnische Schweine albo coś równie miłego. no ale muszę przyznać że
430 rzeczywiście tych takich przyjaznych gestów było dużo więcej niż tych =
431 W = więcej było przyjaznych?
432 []
- 433 P3 tak więcej było przyjaznych.
434 []
- 435 W no to jak to się dzieje?
- 436 P3 no różni ludzie są widocznie w różnych spo/ znaczy w każdym społeczeństwie ().
437 []
- 438 W ale słyszał pan przed chwilą naszą dyskusję i?
439 P3 no/ na poziomie (.) takim (.) nazwijmy to wyższym rządowym to grają różne/
440 różnego rodzaju pojęte interesy narodowe. każdy ciągnie w swoją stronę nie
441 patrząc czasem co mówi druga strona. na poziomie (.) ludzi znowu często takich
442 zwykłych. szarych. grają emocje. też wtedy/ też wtedy różnie może być. stąd
443 pewnie te epitety pod moim adresem które spotkałem/ z którymi się
444 spotkałem. (.) ale myślę że jak na spokojnie pomyśleć to jednak-jednak y: dużo

- 445 osób woli żyć w zgodzie a/ niż cały czas pielęgnować resentymenty.
 446 []
 447 W [] dziękuję bardzo.
 448 czyli na poziomie Polak-Niemiec jest znacznie lepiej niż na poziomie Polska-
 449 Niemcy. zaskoczony jest pan panie profesorze?
 450 B y: ja nie mam żadnych wątpliwości że na przykład ponad dwa tysiące/ prawie
 451 dwa i pół tysiąca imprez roku polsko-niemieckiego (.) pozostawiło po sobie jakiś
 452 skutek wśród wieluset tysięcy ludzi. że normalni ludzie (.) żyjący pracujący w
 453 poszczególnych częściach Niemiec (.) bardzo mało się interesują pewnymi
 454 zjawiskami skrajnymi. (.) ale to nie znaczy że wolno jest dopuścić do tego (.) aby
 455 brały górę albo domi/ albo odgrywały rolę (.) spojrzenia w których NIE CHODZI
 456 o działania jakiejś jednej osoby. chodzi o stosunek do GENERALIÓW. do
 457 takich generałów jak przegrana wojna (.) jak bezwarunkowa kapitulacja (.) jak
 458 procesy norymberskie (.) jak układy poczdamskie. (.) no o tym nie mówimy można
 459 to taktownie ominać nie ma ich na wystawach. =
 460 W = >no chyba rzecz w tym< że młodzi ludzie po prostu o tym nie mówią chyba
 461 []
 462 B [] a przecież to jest kształtowanie opinii ludzi/ w
 463 W ten kontakt im dobrze się układa.
 464 []
 465 B szkole. na uczelni. na ulicy. jeżeli tego nie wiemy no to stoi do góry nogami
 466 cała sprawa.
 467 []
 468 S ale pani Doroto. to jest bardzo częsty schemat który ja obserwuję obecnie w
 469 prasie niemieckiej która sugeruje że mówi się (.) warszawscy politycy
 470 []
 471 W [] Ale o/
 472 S podkreślają konflikty a zwyczajni ludzie tego nie robią/ dobrze zaraz wrócę ()
 473 []
 474 W [] oddajmy może głos panu profesorowi który zajmuje się właśnie tym
 475 kontaktem na tym poziomie o którym mówimy.
 476 []
 477 Z [] właśnie y: (.) chciałem powiedzieć że w tych trzech wy/
 478 trzech wypowiedziach ja poznałem aktualny stan polsko/ stosunków polsko
 479 niemieckich bardziej niż w przeciągu naszej poprzedniej dyskusji. (.) bo z jednej/

480 >tak jak pan mówi< faktycznie w prasie niemieckiej też pisze się już o tym że
481 z jednej strony mamy y: tam pe/ pewne perturbacje atmosferyczne w polityce.
482 z drugiej strony mamy zupełnie inne stosunki między społeczeństwami.

483 []
484 S ale ja chcę puentę do tego dać

485 W proszę. panie redaktorze.

486 []

487 Z o to chodzi mamy y/ =

488 S = ale panie profesorze. otóż ja chcę powiedzieć coś innego. znaczy że to na
489 dłuższą metę nie musi trwać. (.) ponieważ Erika S/ nie. przepraszam pan/ pan jak

490 []

491 Z co? te atmosferyczne perturbacje?

492 S gdyby mówi bardzo dobrze że pan to poruszył. politycy się z sobą kłócą. na
493 dole jest porozumienie. y: są spotkania z/ z działaczy wypędzonych lokalnych

494 w Gorzowie w Opolu i tak dalej. to prawda. tylko że jeżeli jest formułowany

495 niepokój to dlatego że po pierwsze Erika Steinbach fo/ >dlatego Erika

496 Steinbach stała się nową postacią<? ponieważ ona w >dziewięćdziesiątym

497 ósmym< roku postanowiła zupełnie odnowić styl y: Związku Wypędzonych.

498 skończyły się stare y: takie rewizjonistyczne ramoty jeszcze panów w

499 tyrolskich kapeluszach i zache/ >pierwsze co ona zrobiła< porównanie =

500 W = ale spróbujmy już odejść od Eriki Steinbach. zobaczymy na przykład sprawę

501 [] []

502 S wypędzeń/ dobrze/

503 W stosunków gospodarczych polsko-niemieckich których bilans jest na

504 []

505 S ale przepraszam bardzo. więc nie/ ale ja jeszcze spuentuję. jeszcze spuentuję to/

506 W >ale to już proszę bardzo krótko spuentować.<

507 S wprowadzenie pamięci o wypędzonych do oficjalnej polityki historycznej

508 Republiki Federalnej Niemiec (które) się odbywa może mieć z czasem efekty

509 S także na kontakty na różnych szczeblach. także na dole. (.) to/ i/ jeżeli Polacy się

510 []

511 Z ale/

512 S tego obawiają (.) to obawiają się że to jest za/ zabawa z zapalkami. (.) i dla/

- 513 Niemców () nie bójcie się my to opakujemy w europejską (.) y: folię.
 514 []
- 515 W bardzo długa puenta. nie możemy nie zauważyć panie redaktorze tego że na
 516 przykład stosunki gospodarcze o których wspomniałam są (.) wybitne w tej
 517 chwili. układa się to/
 518 []
- 519 Z te stosunki dzisiaj mają podstawę tak/ tak y: solidną/ mamy te stosunki
 520 ekonomiczne. Niemcy są waż/ najważniejszym partnerem handlowym Polski. =
 521 W = czy to znaczy że polityka i gospodarka już teraz zupełnie innymi torami
 522 będą?
 523 []
- 524 C nie. znaczy nie/ ja to w ogóle chciałem powiedzieć że/ y: ja oczywiście
 525 też mam bardzo dużo sympatycznych towarzyskich kontaktów z ludźmi z
 526 Niemiec. i mam nadzieję że oni tę y: sympatię odwzajemniają także i/ i mają
 527 też takie miłe wrażenia ze spotkań z/ z/ z/ ze mną. tylko że problem nie
 528 polega naprawdę na tym. całkiem niedawno ja pamiętam były robione w
 529 Polsce badania które bardzo wyraźnie pokazały że nastawienie Polaków do
 530 Niemców jako ludzi jest w większości pozytywne. i szczególnie jeżeli/
 531 []
- 532 Z zdecydowanie.
- 533 C szczególnie jeżeli się porówna na przykład z tym co Polacy sądzili o
 534 Niemcach na przykład w osiemdziesiątym dziewiątym roku to przez ostatnie
 535 kilkanaście lat nastąpił bardzo/ bardzo duża pozytywna zmiana. .hh ale to wcale
 536 się nie przekłada na sposób w jaki Polacy na przykład postrzegają niemiecką
 537 politykę albo niemiecką/ niemieckie państwo. gdzie to poparcie jest już
 538 znacznie mniejsze. i chciałem jeszcze jedną rzecz powiedzieć która też jest
 539 częścią/ bardzo istotną częścią problemu polsko-niemieckiego. otóż jeżeli
 540 spojrzymy na nastroje Nie/ Niemców w stosunku do Polaków w ostatnich
 541 kilkunastu latach (.) to tam ta zmiana pozytywna jest znacznie wolniejsza (.) niż to
 542 ma miejsce w Polsce. i jeżeli my dzisiaj powracamy trochę
 543 być może rzeczywiście obsesyjnie y: y: do pani Steinbach. czy do tej satyry
 544 []
- 545 Z ale idzie w tym kierunku.
- 546 C w Tageszeitung. to mamy na myśli pewne zjawiska które mogą rzeczywiście
 547 jeżeli będą się nasilać jeżeli będą miały pewną dużą intensywność negatywnie

- 548 wpływać na sposób postrzegania (.) tak/
 549 []
 550 S ()
 551 C i to też może się przenosić na gospodarkę.
 552 []
 553 W >będą miały czy nie będą miały to jest już właśnie wybieganie w
 554 przyszłość.< dl/ to jest pytanie rzeczywiście ciągle pozostaje otwarte dlaczego
 555 te stosunki Polak-Niemiec nie przekładają się na stosunki polsko-niemieckie.
 556 spójrzmy na jeszcze jeden felieton.
-
- 557 N zapowiedź spotkania na szczycie Trójkąta Weimarskiego jeszcze w tym roku dała
 558 nadzieję na ocieplenie chłodnych ostatnio relacji z Niemcami. poprawa oficjalnych
 559 kontaktów jest bardziej niż pożądana (.) bo marcowa wizyta prezydenta Kaczyńskiego
 560 w Berlinie nie spełniła wiązanych z nią nadziei. (.) motorem ożywienia polsko-
 561 niemieckiej współpracy może być przewodnictwo Niemiec w Unii Europejskiej (.) w
 562 pierwszym półroczu przyszłego roku.
 563 T to dla nas jest od dawna już doskonała okazja żeby w dialogu z kolegami
 564 niemieckimi przekazać im co sobie wyobrażamy na temat wspólnej polityki
 565 energetycznej Unii Europejskiej (.) stosunków Unii Europejskiej z Rosją i z Ukrainą
 566 i innymi krajami na wschód (.) postępowania Unii Europejskiej wobec Bałkanów
 567 Turcji (.) rozwoju europejskiej polityki sąsiedztwa (.) dalszego rozwoju wspólnej polityki
 568 obronnej polityki bezpieczeństwa. no mógłbym kontynuować listę.
 569 N to właśnie za niemieckiego przewodnictwa w Unii Polska zacznie korzystać z
 570 ogromnych funduszy przewidzianych w nowym sześcioletnim budżecie. (.) te
 571 pieniądze dosłownie mają ułatwić komunikację z Berlinem. polski rząd chce lwią
 572 część funduszy przeznaczyć na budowę autostrad dróg i linii kolejowych. unijne
 573 dotacje ułatwią też polskim przedsiębiorcom oferowanie usług na niemieckim rynku. (.)
 574 dla polskich pracowników to ciągle rynek zamknięty. (.) choć właśnie w przyszłym
 575 roku niemiecki rząd zdecydować ma o otwarciu się na przybyszów z Polski. hasło
 576 polnische wirtschaft nie jest już dla Niemców synonimem bałaganu i zacofania. (.)
 577 niemieccy inwestorzy dostrzegają polski potencjał i ciągle niewykorzystane
 578 możliwości. zdaniem wielu ekonomistów polsko-niemiecki gospodarczy tandem
 579 mógłby być siłą napędową europejskiej gospodarki.
 580 AS Niemcy i Polska są skazani gospodarczo na siebie. w polityce dzieje się zupełnie
 581 inaczej ze względu na (.) inny poziom interakcji inny poziom relacji.

582 N najtrudniejszą sprawą pozostaje niemiecko-rosyjski rurociąg gazowy na dzień
583 Bałtyku. Warszawa otwarcie demonstruje niechęć. poważne zastrzeżenia mają kraje
584 skandynawskie. ale już pojawiają się głosy że Polska mogłaby na jego budowie
585 skorzystać (.) włączając się przez Niemcy w system zachodnioeuropejskich
586 gazociągów. energetyczna układanka wpisze się zresztą w całą unijną politykę
587 wschodnią. okazji do negocjacji będzie wiele.

588 W okazji do negocjacji będzie na pewno wiele pytanie tylko czy będziemy
589 potrafili je wykorzystać. (.) będziemy potrafili? panie profesorze.
590 B od nas też dużo zależy na pewno. (.) y: ja chcę zwrócić uwagę na coś co dla
591 starszych ludzi zajmujących się sprawami niemieckimi ja akurat do tych
592 przynależę jest charakterystyczne. prawdą jest że w swoim czasie może
593 idealistycznie jako człowiek nastawiony Willy Brandt padł na kolana w
594 Warszawie. Helmut Kohl nigdy na kolana w Warszawie nie padał ale był w
595 polskim parlamencie i wyraził nadzieję w roku dziewięćdziesiątym piątym że
596 Polska do dwutysięcznego roku wejdzie do Unii. on nie był już wtedy
597 kanclerzem ale dopóki był kanclerzem DZIAŁAŁ w tym kierunku. i on w
598 roku dziewięćdziesiątym dziewięćdziesiątym pierwszym dokonał niełatwego
599 przełomu. przy wszystkich niedoskonałościach (.) te dwa dzieła traktatowe są
600 dziełem rządu chrześcijańsko-demokratycznego Helmuta Kohla którego
601 wychowanką (.) polityczną (.) jest w jakimś stopniu Angela (.) Merkel (.) która ma trudną
602 sytuację. inną niż miał Helmut Kohl w latach dziewięćdziesiątych ale przecież
603 pamięć ma dobrą i ma bardzo dużą inteligencję. Angela Merkel próbowała
604 naprawiać błędy poprzedniego niemieckiego rządu. to były bardzo dziwne
605 zjawiska. (.) niby gospodarcze zrozumienie podobne. niby rodowód ideologiczny
606 podobny. tu Schroeder. (.) tu Miller. tu pocałunki. ALE INTERESY nie tam
607 gdzie pocałunki. (.) i wydaje mi się że w tej chwili przychodzi nawrót
608 []
609 W ale mamy rok dwa tysiące szósty/
610 B zdrowego rozsądku. Angela Merkel zrobiła niesłychanie dużo dla
611 przywrócenia Niemiec na/ do dworu w Waszyngtonie (.) w Paryżu. stała się kim
612 innym dla tamtych rozmówców. nie ludźmy się że Ameryka powiedzmy (.)
613 B będzie nas popierać kosztem jakiegokolwiek rządu niemieckiego. to jest
614 nieprawda. Ameryka będzie brała pod uwagę realia a Angela Merkel o tym też

650 C to prawda. tylko moim zdaniem właśnie problem polega na
 651 tym że troszeczkę tego nie można było uniknąć bo/ może to jest zbyt ostre co
 652 powiem w tej chwili ale coś w tym jest. mi się wydaje że (.) to co spodziewano
 653 się trudniejsze w stosunkach polsko-niemieckich mianowicie to pojednanie lat
 654 osiemdziesiąt/ jeszcze siedemdziesiątych osiemdziesiątych
 655 dziewięćdziesiątych. (.) okazało się w sumie prostsze do osiągnięcia niż
 656 zbudowanie realnego partnerstwa przed którą to perspektywą stoimy teraz
 657 właśnie po wejściu do Unii Europejskiej. to niemieckie/ (.) polsko-niemieckie
 658 partnerstwo może być trudniejsze do zbudowania niż ().

659 []
 660 W i ostatnie zdanie na
 661 koniec już dosłownie. poproszę panów po jednym zdaniu o odpowiedź na
 662 pytanie które zostało postawione na początku. czy to jest trudne sąsiedztwo

663 W czy to już jest zimna wojna. panie Piotrze jedno zdanie. poproszę.

664 []
 665 S .hh y: stan zimnej wojny

666 nie może być/ nas zadowalać. znaczy należy robić wszystko aby rozmawiać i
 667 nikt w Polsce naprawdę nikt w Polsce nie marzy może z grupą jakichś
 668 awanturników żeby była ta zimna wojna. no to jest coś co martwi ale jeżeli
 669 Polacy/ czasami coś niepokoi to Niemcy powinni to bardziej uważniej

670 []

671 W czyli jest zimna wojna? już bo naprawdę nie mamy y: więcej czasu

672 S słuchać niż uważać to za polską histerię. bo to jest tak że/

673 [] []

674 W na rozwijanie tego wątku. panie doktorze.

675 C nie ma zimnej wojny y: ale odwróceni jesteśmy do siebie plecami.

676 W panie profesorze.

677 Z myślę że stosunki są znacznie lepsze niż się wydaje. (.) o żadnej zimnej wojnie
 678 może/ e: mowy nie może być. mamy sześćset partnerstw między miastami. (.)
 679 mamy trzyna/ trzy/ trzyście stude/ tysięcy studentów polskich w Niemczech.
 680 mamy tysiąc trzysta studentów tu. jest co prawda jeszcze mniejsze ocieplenie
 681 w Niemczech wobec Polaków niż odwrotnie ale jest. rośnie
 682 wyraźnie zainteresowanie (Polską) to jest ewidentne.

683 []

684 W czyli nie zimna wojna. i panie profesorze jeszcze na koniec.

685 B ja jestem umiarkowanym optymistą, bo wierzę w zdrowy rozsądek i w natchnienie ducha
686 świętego w głowach ludzi. i uważam że jeżeli papież Niemiec nastąpił po papieżu Polaku
687 to też jest pewnego typu znak którego/ do którego ja przywiązuję
688 znaczenie nie tylko transcendentne ale i zdroworozsądkowe.
689 W a zatem umiarkowanie optymistycznie kończymy tę dyskusję. dziękuję
690 panom. dziękuję państwu. dobrej nocy życzę i do zobaczenia.